

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

# ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΒ' • ΤΕΥΧΟΣ 3 • ΜΑΡΤΙΟΣ 2003





# ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ


**ΕΞΟΦΥΛΛΟ:**

Σύνθεση: α). Ο Ευαγγελισμός της Θεοτόκου (Ίερά Μονή Βατοπαιδίου) και β) Ο Επίσκοπος Ρωγών Ίωσήφ (Δημ. Πινακοθήκη Μεσολογγίου)

**ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ**
**Έκκλησία και Πατρίς**

Ευαγγέλου Δ. Θεοδώρου σελ. 3-8

**Σχέσεις κλήρου και λαού**

Μακ. Αρχιεπισκόπου Αθηνών κ. Χριστοδούλου σελ. 9-12

**Η άποστολή του Κληρικού στη σύγχρονη κοινωνία**

Άρχιμ. Γρηγορίου Κωνσταντίνου σελ. 13-15

**Η άγιογραφική θεμελίωση της αγάπης**

Άρχιμ. Χρυσοστόμου Παπαθανασίου σελ. 16-17

**Οί ευχές της γεννήσεως**

Πρωτοπρεσβ. Κωνσταντίνου Παπαγιάννη σελ. 18-20

**Η ένσυνείδητη συμμετοχή των ένοριτών στο ένοριακό ποιμαντικό έργο**

Άλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου σελ. 21-23

**Κληρικολαϊκές συνελύσεις ένοριών**

Πρωτοπρεσβ. Ματθαίου Χάλαρη σελ. 24-25

**Ειδήσεις και Σχόλια**

Κωνσταντίνου Χολέβα σελ. 26-27

**Θυσιάζεσθαι - θυσιάζειν**

Μανώλη Μελινοῦ σελ. 28

**Ο λόγος του Θεού**

Άρχιμ. Έπιφανίου Οικονόμου σελ. 29-30

Τί πίστευαν οί Πρωτεργάτες του Άγώνος σελ. 31

# ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τους ιερείς

Ιωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ  
Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

Διεύθυνση Διαδικτύου της Έκκλησίας  
<http://www.ecclesia.gr>

Ηλεκτρονική διεύθυνση:  
e-mail: [contact@ecclesia.gr](mailto:contact@ecclesia.gr)

**ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ**

του Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης  
Έλλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

υπό του Κλάδου Έκδόσεων  
της Έπικοινωνιακής και Μορφωτικής  
Υπηρεσίας της Έκκλησίας της Έλλάδος

**ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ**

Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Σαλώνων Θεολόγος  
Άρχιγραμματεὺς της Ίερας Συνόδου

**ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ**

Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου  
Όμότ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών  
Τακτικό μέλος της Ευρωπαϊκής Ακαδημίας  
των Έπιστημών και των Τεχνών

**ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:**

Κωνσταντίνος Χολέβας

**ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ:**

Άριστομένης Ματσάγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ-ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ -  
ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ  
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

<http://www.livanis.gr>

Σόλωνος 98, 106 80 Αθήνα  
Τηλ.: 210 3661200, Fax: 210 3617791



# Ἐκκλησία καὶ Πατρίς

## (Ἀποφυγὴ δύο ἀκροτήτων)

Τοῦ Εὐαγγελίου Δ. Θεοδώρου

1. Κατὰ τὴν ἀξιολόγησιν τῆς ἐννοίας τῆς πατρίδος ὑπάρχουν δύο ἀκρότητες. Ἡ μία ἀκρότης ἀπολυτοποιεῖ τὴν ἐννοίαν αὐτὴν, ἐνῶ ἡ ἄλλη τὴν σχετικοποιεῖ. Ἀπολυτοποίησις τῆς πατρίδος προπαγανδίσθηκε λ.χ. τὸν 20ὸν αἰῶνα ἀπὸ τὸν νοσηρὸ φασιστικὸ καὶ χιτλερικὸ ἐθνικοσοσιαλισμὸ μὲ τὴν ἀντιχριστιανικὴ θεωρίαν περὶ ἐκλεκτῆς φυλῆς καὶ μὲ τὴν τάσιν ἐπεκτάσεως τοῦ ἐθνικοῦ «ζωτικοῦ χώρου» εἰς βάρους ἄλλων ἐθνῶν. Ἡ ἀκρότης αὐτὴ εἶναι ἐπίσης ἐκδηλη σὲ ὅλα τὰ κρούσματα τοῦ σωβινισμού, τοῦ ἐθνοφυλετισμοῦ καὶ τῆς ναζιστικῆς πατριδοκαπηλείας.

2. Ἄλλ' ἂν ἡ ἀκρότης αὐτὴ, παρὰ τὶς συνεχιζόμενες περιστατικὰς –συχνὰ ἐπικίνδυνες– ἀναζωπυρήσεις της, ἔχη κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον συρρικνωθῆ ἔνεκα τῆς τρομερᾶς ἐμπειρίας τῶν νωπῶν ἀκόμη στὴν πανανθρωπίνην μνήμην συνεπειῶν τοῦ Χιτλερισμοῦ καὶ τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου, ἀντιθέτως σήμερον ἀναβιώνουν κατὰ δυναμικὸν τρόπο μερικὰ λησμονημένα συνθήματα τῆς δευτέρας ἀκρότητος περὶ σχετικοποίησεως τῆς ἐννοίας τῆς πατρίδος ἢ καὶ περὶ καταπολεμήσεως αὐτῆς. Τέτοια συνθήματα εἶχαν λ.χ. προβληθῆ εἴτε τὸν 19ον αἰῶνα ἀπὸ τὸν Νίτσε (Nietzsche), εἴτε τὸν 20ὸν αἰῶνα ἀπὸ τὸν πρωτογενῆ καὶ μὴ ἀκόμη μεταλλαγμένο Μαρξισμό ἢ Κομμουνισμό. Ὁ Nietzsche διεκήρυττεν ὅτι «δὲν λείπουν τὰ ἐλεύθερα πνεύματα, ποὺ ἔχουν τὸ δικαίωμα ν' ἀπονέμουν στὸν ἑαυτὸν τους τὸν τίτλον “ἀπάτριδες” – τίτλον ἐξαιρετικὸν δι' ἡμᾶς καὶ τιμητικόν...»<sup>1</sup>.

Στὸ γνωστὸ «Κομμουνιστικὸ Μανιφέστο» τῶν Μάρξ καὶ Ἐνγκελς τονίζεται ὅτι

«οἱ ἐργάτες δὲν ἔχουν πατρίδα. Δὲν μπορεῖ κανένας νὰ τοὺς πάρῃ ἐκεῖνο, ποὺ δὲν ἔχουν»<sup>2</sup>. Ἄλλ' ἂν ὁ ἐναντίον τῆς πατρίδος ἰσχυρισμὸς αὐτὸς διαψεύσθηκε καὶ ἐγκαταλείφθηκε στὸν τελευταῖο παγκόσμιον πόλεμον μὲ τὴν μεγάλη φιλοπατρία τῶν Ρώσων, τὴν ὁποία ἐξυμνοῦσαν καὶ στὴν ὁποία ἔκαναν ἐκκλησι οἱ Ἡγέτες τῆς Κομμουνιστικῆς Ρωσίας χρησιμοποιώντας τοὺς ραδιοφωνικοὺς σταθμοὺς, τὶς ἐφημερίδες, ἄλλα ἐντυπα καὶ τὶς διάφορες μορφές τῆς Τέχνης (λ.χ. τῆς Ζωγραφικῆς, τοῦ Θεάτρου, τοῦ Κινηματογράφου, τῆς Πεζογραφίας, τῆς Ποιήσεως), στὶς ἡμέρας μας τὰ ἐναντίον τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους συνθήματα ἀνεβίωσαν μέσα σὲ ἄλλα ἰδεολογικὰ σχήματα. Πρόκειται γιὰ τὰ ἰδεολογήματα τῆς –θεωρητικῶς καταπολεμουμένης καὶ ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς μεταλλαγμένους κομμουνιστὰς– προπαγάνδας ὑπὲρ τῆς κακῶς νοουμένης «παγκοσμιοποίησεως» καὶ τῆς λεγομένης «νέας ἐποχῆς», ἢ ὁποία ἐπιδιώκει τὴν ἐξάλειψιν τῶν ἐθνικῶν ἰδιαιτεροτήτων τῶν πατρίδων μὲ ὁμογενοποίησιν μέσα στὴ χοάνη της, στοὺς πολτοποιητικοὺς μηχανισμοὺς της καὶ ὑπὸ τὸν ἰσοπεδωτικὸ ὁδοστρωτῆρα της. Τὰ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐκδηλούμενα αἰσθήματα καταπολεμοῦνται, χλευάζονται καὶ μυκτηρίζονται ἐπίσης καὶ στὸν τόπον μας κυρίως ἀπὸ μερικοὺς, οἱ ὁποῖοι διάκεινται ἐχθρικῶς πρὸς τὴν ἑλληνορθόδοξον χριστιανικὴν παράδοσιν καὶ δὲν διαστάζουν νὰ χαρακτηρίσουν «ἐθνικιστὰς», «ρατσιστὰς», «φανατικοὺς», «μισαλλόδοξους» καὶ «φασίστες» ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι συγκινοῦνται ἀπὸ τὸ σύνθημα «Θρησκεία, Οἰκογένεια, Πατρίς». Μὲ αὐτοὺς συνοδοι-



πορούν και μερικοί «Χριστιανοί», οι όποιοι, απομονώνοντας μερικά βιβλικά χωρία έξω από την οργανική πνευματική συνάφειά τους, ισχυρίζονται ότι το ενδιαφέρον μας πρέπει να στρέφεται μόνον στην ούρανια πατρίδα, στην «άνω Ιερουσαλήμ, ἣτις ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν» (Γαλ. δ', 26). «Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει» (Φιλιπ. γ', 20). «Οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν» (Ἐβρ. ιγ', 14)<sup>2</sup>.

3. Τὰ ἀνωτέρω ὑπομνησθέντα καθιστοῦν φανερόν ὅτι τὸ κηρυκτικὸν καὶ κατηχητικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας δέν πρέπει ν' ἀφήνη ἀνεξέταστο ἢ ἀσχολίαστο καὶ τὸ ζήτημα τῆς στάσεως τοῦ Ὁρθοδόξου Χριστιανοῦ ἀπέναντι στὴν φιλοπατρία καὶ ἀπέναντι στοὺς ἰσχυρισμοὺς τῶν ἀρνητῶν τῆς πατρίδος. Γι' αὐτὸ πρὸς χάριν τῶν ἐφημερίων μας, οἱ όποιοι εἶναι ἢ πρέπει νὰ εἶναι κύριοι φορεῖς τοῦ ἔργου τῆς διαφωτίσεως τῶν πιστῶν, ἄς ἐπιτραπῆ νὰ ὑπομνήσωμεν κατωτέρω τὰ κύρια καθ' ὕλην σημεῖα, τὰ όποια ὑποβοηθοῦν τὴν καλλιέργειαν ὑγιοῦς πατριωτικοῦ φρονήματος.

4. Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη εἶναι φανερόν ὁ τουρισμός τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα. Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ εὐφροσύνη τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του στὴν Ἱερουσαλήμ (Ἰουδῖθ ιστ', 20). Ὁ προφήτης Ἱερεμίας λέγει: «Κλαύσατε κλαυθμῶ τὸν ἐκπορευόμενον (ἐκ τῆς πατρίδος), ὅτι οὐκ ἐπιστρέψει ἔτι, οὐδὲ ὄψεται τὴν γῆν πατρίδος αὐτοῦ» (Ἱερ. κβ', 10). Χαρακτηριστικὲς εἶναι καὶ οἱ λυρικές ἐκφράσεις τοῦ 136ου ψαλμοῦ: «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος ἐκεῖ (ὡς αἰχμάλωτοι ἐκπατρισθέντες) ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν ἐν τῷ μνησθῆναι ἡμᾶς τῆς Σιών... Πῶς ἄσωμεν τὴν ὠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας; Ἐὰν ἐπιλάθωμαι σου, Ἱερουσαλήμ, ἐπιλησθεῖη ἡ δεξιὰ μου..., ἐὰν μὴ σου μνησθῶ, ἐὰν μὴ προανατάξωμαι τὴν Ἱερουσαλήμ ὡς ἐν ἀρχῇ τῆς εὐφροσύνης μου» (Ψαλμ. ρλστ', 1-6)<sup>3</sup>.

5. Στὴν Καινὴ Διαθήκη ὁ Κύριος, πού παρουσιάζεται ὡς τέκνον τοῦ Ἰσραὴλ καὶ

ἀπόγονος τοῦ Δαυὶδ (Ματθ. α', 1. Ρωμ. θ', 5 κ.ά.), ἀναγνωρίζει τὴν ἔννοια τῆς ἐθνότητος: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη» (Ματθ. κη', 19). Ὡς ἄνθρωπος ἐκδηλώνει τὴν ἰδιαίτερη ἀγάπη του πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς του. Πρὸ τοῦ τέλους του, ὅταν ἀντίκρισε τὴν Ἱερουσαλήμ, «ἔκλαυσεν ἐπ' αὐτῇ» (Λουκ. ιθ', 41) καὶ ἀνεφώνησεν: «Ἱερουσαλήμ, Ἱερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφῆτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτὴν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπι-



συνάγει ὄρνις τὰ νοσσία ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας καὶ οὐκ ἠθελήσατε» (Ματθ. κγ', 37)<sup>4</sup>.

6. Ὁ Ἄπ. Παῦλος τονίζει τὴν ἰουδαϊκὴν του ἐθνικότητα: «Ἐγὼ μὲν εἶμι ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῶ τῆς Κιλικίας, ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρά τοὺς πόδας Γαμαλιήλ, πεπαιδευμέ-



νος κατὰ ἀκρίβειαν τοῦ πατρῷου νόμου» (Πράξ. κβ', 3). Ἐκδηλώνει τὴν βαθειὰ ἀγάπη του πρὸς τοὺς συμπατριῶτες του γράφοντας: «*Ἡυχόμεν γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου, κατὰ σάρκα*» (Ρωμ. θ', 3-5). Ὅπως τονίζει ὁ ἀείμνηστος διαπρεπὴς Καθηγητὴς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς Δημήτριος Μπαλάνος, ἡ «*περίφημος ρησὶς του, καθ' ἣν πρὸ τοῦ Θεοῦ "οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος οὐδέ Ἕλλην"*» (Γαλ. γ', 28. Πρβλ. Κολοσ. γ', 11), δὲν δηλοῖ ἄρσιν τῶν ἐθνικῶν διακρίσε-



ων ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπως τὸ «*οὐκ ἔνι ἄρσιν καὶ θῆλυ*» (Γαλ. γ', 28) δὲν αἶρει τὴν μεταξὺ τῶν φύλων ἐπίγειον διαφορὰν· ἀλλ' ἀμφότεραι αἱ ῥήσεις ἀναφέρονται εἰς τὴν πρὸ τοῦ Θεοῦ σχέσιν». Ὁ Ἀπ. Παῦλος στὴν ὁμιλίαν του ἐπὶ τοῦ Ἀρείου Πάγου στὴν Ἀθήνα, τόνισε ὅτι ὁ Θεὸς καθώρισε «*τὰς ὁροθεσίας τῆς κατοικίας*» τῶν ἐθνῶν (Πράξ. ιζ', 26)<sup>5</sup>.

7. Ἐκ τῶν χωρίων αὐτῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης συνάγεται, ὅτι ἡ ἐπουράνια Ἱερουσαλήμ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, πρὸς τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ στρέφονται τὰ βλέμματα, οἱ νοσταλγίες καὶ οἱ πόθοι παντὸς Χριστιανοῦ, δὲν συνεπάγεται τὴν κατάργησιν τῆς παροῦσα ζωῆς τῆς ἐννοίας τῆς πατρίδος, ὅπως ἡ ζωὴ σέ μιὰ πνευματικὴ οἰκογένεια κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα δὲν προϋποθέτει τὴν κατάργησιν τῆς ἐννοίας τῆς οἰκογενείας καὶ τῶν ἰδιαίτερον συγγενικῶν δεσμῶν καὶ σχέσεων στὸν νῦν αἰῶνα ἐπὶ τῆς γῆς. Γι' αὐτὸ ἡ ἐννοια τοῦ πόθου πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ «*οὐδόλως ἀποκλείει τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐπίγειον πατρίδα. Τοῦναντίον ἐκ διαφόρων χωρίων προκύπτει, ὅτι ἡ ἀγάπη πρὸς τὸ ἴδιον ἔθνος θεωρεῖται ὡς προϋποτιθέμενον φυσικὸν καὶ ἀδιάβλητον ἀνθρώπινον συναίσθημα*»<sup>6</sup>.

8. Τὸ καθῆκον τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα προβάλλεται καὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρες καὶ τὴν ὅλην παράδοσιν τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἐπαινεῖ μὲ ἐπιστολὴν τὸν Σωφρόνιον τὸν Μάγιστρον, διότι εἶναι τόσο φιλόπατρις, ὥστε «*τὴν ἐνεγκοῦσαν καὶ θρέψασαν πατρίδα ἴσα γονεῦσι τιμᾶν*», καὶ ἐκφράζει τὴν χαρὰ του γιὰ τὸ ὅτι στὰ χρόνια τοῦ ἄρχοντος αὐτοῦ «*ἐπλούτισεν ἡ πατρίς ἡμῶν, ἄνδρα ἔχουσα τὸν τὴν ἐπιμέλειαν αὐτῆς ἐπιτραπέντα*»<sup>7</sup>. Καὶ σὲ ἄλλην ἀνεπίγραφη ἐπιστολὴν του ὁ ἴδιος ἱερός πατὴρ γράφει: «*τοὺς ἐκ τῆς πατρίδος ἡμῶν ἀφικόμενους συνίστησί σοι αὐτὸ τὸ τῆς πατρίδος δίκαιον... καὶ τὸν ἐγχειρίζοντα τοίνυν τὴν ἐπιστολήν τῆ κοσμιότητί σου δέξαι καὶ ὡς πατριώτην καὶ ὡς δεόμενον ἀντιλήψεως*»<sup>8</sup>.

Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνός, ἀπευθυνόμενος στὸν ἴδιον Σωφρόνιον, τονίζει: «*Μητέρα τιμᾶν τῶν ὁσίων· μήτηρ δὲ ἄλλη μὲν ἄλλου, κοινὴ δὲ πάντων πατρίς*». Ἐπίσης, ἐπαινεῖ τὸν ἄρχοντα αὐτόν, «*κοινὸν ὄντα τῆς πατρίδος προστάτην*»<sup>9</sup>. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀνακραῖζει: «*Οὐδὲν πατρίδος γλυκύτερον*»<sup>10</sup>.

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, τοῦ ὁποῖου τὴν ἐκ



της έξορίας ανάκλησιν ὁ αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖος χαρακτηρίζει ὡς εὐτυχίαν, διότι ἔτσι ὁ ἱερός πατήρ ἀνέκτησε «τὴν πατρίδα ὁμοῦ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν»<sup>11</sup>, προχωρεῖ τόνον, ὥστε νὰ θεωρῇ τὸ πρὸς χάριν τῆς πατρίδος «ἐν πολέμοις ἀναιρεῖν τοὺς ἀντιπάλους καὶ ἔννομον καὶ ἐπαίνου ἄξιον»<sup>12</sup>. Θεοδώρητος ὁ Κύρου, γράφοντας στὸν Ζήνωνα τὸν στρατηγὸν καὶ ὑπάτου, θαυμάζει τὴν ἀνδρείαν του, «τοῖς οἰκείοις ἠπίως, τοῖς δὲ πολεμίοις ἀνδρείως προσφερομένην», ἢ ὅποια «δείκνυσι τὸν ἀξιάπαινον στρατηγόν»<sup>13</sup>. Ὁ ἐπίσκοπος Πτολεμαῖδος Συνέσιος, ποὺ κατευθύνει τὴν ἄμυναν τῆς πόλεως κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων βαρβάρων, ὑπόσχεται ὅτι θὰ πολεμήσῃ ὡς Λάκων: «Μαχήσομαι ὡς ἀποθανούμενος καὶ εὐοῖδα ὅτι περιέσομαι· Λάκων γὰρ ἄνωθέν εἰμι καὶ οἶδα τὴν πρὸς Λεωνίδα ἐπιστολήν τῶν τελῶν μαχέσθων ὡς τεθναξάμενοι καὶ ὡς τεθναξοῦνται»<sup>14</sup>. Ἐπίσης, εὐχεται νὰ νικηθοῦν οἱ πολέμοι. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Θεσσαλονίκης ἅγιος Εὐστάθιος, κατὰ τὸν δωδέκατον αἰῶνα, ἀναπέμπει εὐχὴν γιὰ νὰ βραβεύῃ ἡ Παρθένος Μαρία «τῷ αὐτοκράτορι ἀριστεύματα πάντοτε, βαρβαρικὰς ἐκτρέπουσα φάλαγγας»<sup>15</sup>.

9. Ἡ Ἐκκλησία εὐχεται νὰ εὐλογῇ ὁ Θεὸς τοὺς πιστοὺς ἄρχοντες, χορηγῶν εἰς αὐτοὺς νίκας ἐναντίον τῶν πολεμίων καὶ προφυλάσσει τὶς πόλεις «ἐκ βαρβαρικῆς ἀλώσεως» καὶ «παντοίων κινδύνων». Στὴν Θεοτόκον ὡς «ὑπέρμαχον στρατηγόν» ἀναπέμπονται εὐχαριστήρια γιὰ τὰ «νικητήρια». Στὴν Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου ὁ ἱερεὺς εὐχεται, ὁ Θεὸς νὰ «ἐπισκιάζῃ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῶν (τῶν βασιλέων) ἐν ἡμέρᾳ πολέμου· ἐνισχύῃ αὐτῶν τον βραχίονα· ὑψοῖ αὐτῶν τὴν δεξιάν· κρατύνη αὐτῶν τὴν βασιλείαν καὶ ὑποτάσσει αὐτοῖς πάντα τὰ βάρβαρα ἔθνη, τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα»<sup>16</sup>.

Εἶναι ζωηρὸ στὴ μνήμη τῶν Ἑλλήνων τὸ ὅτι πάντοτε ὁ ἱερός κληρὸς, συναγωνιζόμενος μὲ τὸν λαὸ «διὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν τὴν ἀγίαν καὶ τῆς πατρίδος τὴν ἐλευ-

θερίαν», προσέφερε στὸν βωμὸ τοῦ Ἔθνους κατὰ τὸν ἱερόν ἀγῶνα τῆς Ἐθνεγεροσύνης τοῦ 1821 καὶ σὲ ὅλους τοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες μας. Παρόμοιοι δεσμοὶ ἀγάπης μεταξὺ Ἐκκλησίας καὶ ἔθνους σφυρηλατήθηκαν σὲ ὅλους τοὺς ὀρθοδόξους λαοὺς.

10. Γιὰ τοὺς δεσμοὺς αὐτοὺς εἶναι συνοπτικὲς καὶ ἐπιγραμματικὲς οἱ ἐξῆς ἐπιστημάνσεις τοῦ ἀειμνήστου Δημητρίου Μπαλάνου, ποὺ ἔγιναν σὲ πανηγυρικὴ συνεδρία τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν: «Ἡ Ἐκκλησία μας ἀπεριφράστως ἦτο, εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἐθνικὴ Ἐκκλησία καὶ τοῦτο πρὸς δόξαν της... Ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρ τῆς Ἐκκλησίας μας οὐδόλως παραβλάπτει τὸν ὑπερκόσμιον χαρακτήρα αὐτῆς. Τῷ ὄντι ἡ Ἐκκλησία ὡς ὑπερκόσμιον, ἀόρατον καὶ πνευματικῆς φύσεως καθίδρυμα, εἶναι ὑπεράνω πάσης ἐπιγείου σχέσεως, συνεπῶς καὶ ὑπεράνω ἐθνικῶν διακρίσεων· ἀλλὰ, κατὰ τὴν ὀρθόδοξον διδασκαλίαν, ἡ Ἐκκλησία δὲν εἶναι μόνον ἀόρατον καὶ ὑπερκόσμιον, ἀλλὰ καὶ ὄρατον καὶ ἐγκόσμιον καθίδρυμα, καὶ ὡς τοιοῦτο δὲν δύναται νὰ ἀδιαφορήσῃ πρὸς τὰ κυριώτερα καὶ εὐγενέστερα ἀνθρώπινα συναισθήματα, ὅποια εἶναι ἡ ἀγάπη καὶ ἡ προσήλωσις πρὸς τοὺς ἐπιγείους δεσμοὺς τῆς οἰκογενείας, τῆς πατρίδος καὶ τοῦ ἔθνους, οὐδὲ δύναται νὰ μὴ λάβῃ θέσιν ἐναντι αὐτῶν... Ἐάν, συγχέοντες τὴν ἔννοιαν ὀρατῆς καὶ ἀόρατου ἐκκλησίας, καταντήσωμεν εἰς τὴν γνώμην, ὅτι ὁ ἐθνισμὸς εἶναι τι ἀδιάφορον καὶ ξένον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, διότι δῆθεν αὕτη μόνον πρὸς τὰ ὑπερκόσμια ἀποβλέπει, θὰ ἔπρεπε, κατ' ἀναλογίαν, ἡ Ἐκκλησία νὰ ἐθεώρει ἑαυτὴν ἀδιάφορον καὶ ξένην πρὸς τοὺς ἐπιγείους οἰκογενειακοὺς δεσμοὺς... Ἡ πρὸς τὴν ἐπιγείον πατρίδα ἀγάπη οὐδόλως παρεμποδίζει τὸν πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ κοινὸν χριστιανικὸν πόθον· τοῦναντίον διὰ καταλλήλου διαπαιδαγωγήσεως ἢ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναγάγῃ εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς ἄνω Ἱερουσαλήμ, χρησιμεύουσα ὡς προπαίδεια καὶ προβαθμὶς δι' αὐτὴν»<sup>17</sup>.



11. Ὁ Χριστιανὸς μὲ τὴν φιλοπατρία του, ἐκτὸς τῆς κατακορύφου διαστάσεως τῆς βιωματικῆς του ἐμπειρίας, ἔχει καὶ ὀριζόντια κατεύθυνσι πάνω στὴ γῆ, ποὺ ὑποβοηθεῖ τὸ ὕλικὸ καὶ πνευματικὸ βλέμμα νὰ ἐντρυφᾶ καὶ ἀγάλλεται στὴν αἰσθητὴ καὶ μυστικὴ θεὰ τῶν ὀριζόντων τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου καὶ τοῦ πνευματικοῦ καὶ πολιτισμικοῦ οἰκολογικοῦ τοπίου τῆς πατρίδος, ἢ ὅποια ὡς μυστικὴ ἐντελέχεια συνενώνει τὶς ὑπαρξιακὲς δυνάμεις καὶ τὶς κατευθύνει στὴν ὀλοκλήρωσι τῆς ἀνθρωπίνης προσωπικότητος, ἢ ὅποια βιώνει ἐκχριστιανισμένη τὴν πλατωνικὴ ρῆσι: «*Μητρός τε καὶ πατρός καὶ τῶν ἄλλων προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἐστιν ἢ πατρίς καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον*»<sup>18</sup>.

12. Ἡ συρρίκνωσις ἢ ἡ νέκρωσις τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, γιὰ νὰ χρησιμοποισώμε τὴν ὀρολογία τοῦ ἐκ τῶν κορυφαίων ἐκπροσώπων τῆς «*Ψυχολογίας τοῦ βάθους*» Καρόλου Γιούνγκ (Jung), σημαίνει ἄρνησι ἀναπαλλοτρίωτου «*ἀρχετύπου*» τῆς ψυχῆς, εἰσάγει σὲ μιὰ διαδικασίαν ὑπαρξιακοῦ ἐκφυλισμοῦ καὶ ἀνοίγει τὸ δρόμο πρὸς τὴν ψυχονεύρωσι, πρὸς τὴν ἀλλοτρίωσι, πρὸς τὴν ἀνεστιότητα, πρὸς τὸ ὑπαρξιακὸ ξερίζωμα, πρὸς τὴν ἀποξένωσι ἀπὸ τὸν αὐθεντικὸ ἑαυτὸν μας, πρὸς τὸ ἀνικανοποίητο κενὸ τῆς μοναξιάς, πρὸς τὸ ναυάγιο τῆς προσπαθείας γιὰ ὀλοκλήρωσι τῆς προσωπικότητος<sup>19</sup>. Αὐτὸς ὁ Nietzsche, μετὰ τὸν μνημονευθέντα ὕμνο του γιὰ τοὺς «*ἀπάτριδες*», δὲν διστάζει νὰ προσθέσῃ γι' αὐτοὺς: «*Εἶναι σκληρὰ ἢ τύχη των, ἀβεβαία ἢ ἐλπίδα των καὶ εἶναι ἀληθινὸ κατόρθωμα νὰ εὕρῃ κανεὶς δι' αὐτοὺς κάποιαν παρηγορίαν*»<sup>20</sup>.

13. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω λεχθέντων καθίσταται φανερόν διατὶ ἢ ἐπιδιωκομένη πραγματώσις τῆς ὀλοκληρώσεως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως καὶ τὰ εἰς ὅλον τὸν κόσμον διακηρυττόμενα ἐλπιδοφόρα συνθήματα ὑπὲρ τῆς παγκόσμιας εἰρήνης καὶ τῆς εἰρηνικῆς συνεργασίας ὄλων τῶν λαῶν, — ἢ ὅποια πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ στηρίζεται

στὴν εἰλικρινῆ πραγμάτωσι τῶν αἰτημάτων τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀλληλεγγύης—, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτοπίσουν τὴν θεοδώρητη ἔμφυτη φιλοπατρία, ἢ ὅποια πάντοτε εἶναι ἔκφρασις τῆς βιώσεως τῶν ἰδιαιτεροτήτων τοῦ ἔθνους καὶ τῆς ἐπὶ μέρους τοπικῆς πατρίδος. Ἡ βίωσις αὐτὴ εἶναι δυνατὸν νὰ προωθηθῇ σημαντικῶς ἀπὸ τὴν καθ' ὅλα χριστιανικὴ ἀγωγή, ἢ ὅποια ἂν γιὰ τὴ στάσι μας ἀπέναντι στὶς τυχὸν ἀντιχριστιανικὲς ἀπαιτήσεις τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας συνιστᾶ τὸ «*πειθαρχεῖν δεῖ Θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις*» (Πράξ. ε', 29), ἀντιθέτως ἀναγνωρίζει πάντοτε ὡς ἀρετὴν τὴν φιλοπατρίαν. Τὸ χριστιανικὸ μορφωτικὸ ἔργο πρέπει νὰ ὑποβοηθῇ τὴ μεταβολὴ καὶ ἀνάπτυξι τοῦ ἐμφύτου ὄντικοῦ πατριωτικοῦ «*εἶναι*» σὲ ὄντογενετικὸ «*γίνεσθαι*» καὶ κανονιστικὸ «*δέειν*» ὄχι μόνον μὲ θεωρητικὴ διδασκαλία, ἀλλὰ καὶ μὲ διάφορες πρακτικὲς καὶ ἐποπτικὲς μορφωτικὲς καὶ πολιτιστικὲς δραστηριότητες. Πολλὲς ἐξ αὐτῶν εἶναι δυνατὸν νὰ ὀργανωθοῦν στὰ πλαίσια τοῦ ἐνοριακοῦ ἔργου ὑπὸ τὴν καθοδήγησι καὶ ἐποπτεία φωτισμένων ἐφημερίων. Τὰ ἐνοριακὰ πνευματικὰ κέντρα εἶναι δυνατὸν νὰ καλλιεργοῦν τὸ ἐθνικὸ φρόνημα, συμπληρώνοντας τὴν κρατικὴ ἢ ἰδιωτικὴ σχολικὴ ἀγωγή στὸ ἔργο τῆς συγκεντρώσεως ἢ τῆς διδακτικῆς ἀξιοποιήσεως καὶ προβολῆς τῶν παντὸς εἶδους στοιχείων τῆς ἐθνικῆς καὶ τῆς τοπικῆς πατριδογνωσίας (λ.χ. τῆς ἱστορίας, τῆς γεωγραφίας, τῆς γλωσσικῆς διαλέκτου, τῆς ἀρχιτεκτονικῆς, τῆς ζωγραφικῆς, τῆς μουσικῆς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, τῶν θρύλων, τῆς ἐνδυμασίας, τῆς λαϊκῆς τέχνης καὶ βιοτεχνίας, τῶν ἠθῶν καὶ τῶν ἐθίμων, τῶν λαογραφικῶν ἐκδηλώσεων, τῆς γεωλογικῆς μορφολογίας, τῶν ἀρχείων καὶ μουσείων, τῶν τουριστικῶν δυνατοτήτων, τῶν ἐθνικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐπετειῶν, τῶν παραδόσεων, τῶν ἐθνικοθρησκευτικῶν ἐορτῶν). Εἶναι αὐτόνοητον, ὅτι ὅλα αὐτά, ποὺ ὑπεκκαίουν καὶ πυροδοτοῦν τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ἰδιαίτη πατρίδα καὶ συνειδητῶς ἢ ἀσυνειδητῶς



σφυρηλατοῦν δεσμούς μαζί της, πρέπει νὰ προβάλλωνται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ὄχι μόνον σὲ συνάρτησι πρὸς φολκλορικές ἐορτές καὶ πολιτιστικές ἐκδηλώσεις, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ὀπτική γωνία τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ μυσταγωγικοῦ, ἀναγωγικοῦ καὶ ἀγιαστικοῦ ἔργου μὲ ὀργανική ἔνταξι τῆς προβολῆς τῆς ἀγάπης πρὸς τὴν πατρίδα στὴν ὁλότητα τῆς ποιμαντικῆς προσπάθειας γιὰ τὸ «ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ Χριστῷ, τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς» (Ἐφεσ. α', 10).

14. Μέσα στὰ πλαίσια αὐτὰ εἶναι ἀσυμβίβαστος πρὸς τὴν Ἐκκλησιαν ὁ σωβινισμὸς ἢ ὁ ἐθνοφυλετισμὸς, ὁ ὁποῖος εὐλόγως κατακρίθηκε ἀπὸ τὴν Τοπικὴ Σύνοδο τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 1872<sup>21</sup>. Ἡ καθολικότης τῆς Ἐκκλησίας δὲν εἶναι συμβατὴ πρὸς τὸ «τοπικιστικὸν καὶ ἐθνικιστικὸν πνεῦμα» καὶ τὰς «φυλετικὰς διακρίσεις τῶν ἐπὶ μέρους Ἐκκλησιῶν, αἵτινες δέον νὰ ζῶσι διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐν τῇ ἀπολύτῳ ἐνότητι τῆς μιᾶς καθολικῆς Ἐκκλησίας, τοῦ ἐνὸς σώματος τοῦ Χριστοῦ»<sup>22</sup>. Ἐπομένως, ἐκάστη ἐπὶ μέρους Ἐκκλησία, «ἀναγνωρίζουσα τὸ ἐθνικὸν φρόνημα, δέον ἀληθῶς νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν φροντίδα αὐτοῦ, ἐν πνεύματι χριστιανικῶ ἔργαζομένη κατὰ δύναμιν ὑπὲρ προλήψεως, μετριασμοῦ καὶ ἄρσεως παρεξηγήσεων καὶ ...ὑπὲρ παγιώσεως πραγματικῆς καὶ διαρκοῦς μεταξύ τῶν ἐθνῶν ἀδελφώσεως καὶ εἰρήνης»<sup>23</sup>.

#### ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Friedrich Nietzsche, *Γνώμαι καὶ περικοπαί*, μτφρ. Ἰ. Ζερβοῦ, Ἀθήναι, 1910, σ. 64.
2. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, *Ἐκκλησία καὶ Πατρίς*, μάθημα 11ον στὸ Κατηχητικὸ Βοήθημα «Οἰκοδόμοι πολιτισμοῦ», Ἀθήναι, 1962, σσ. 116-117.
3. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 117.
4. Αὐτόθι, σσ. 117-118.
5. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 118. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου,

*Ἡ πατρίς στὰ πλαίσια τοῦ θεολογικοῦ στοχασμοῦ*, περ. «Θεολογία» (1996), σσ. 387-388.

6. Δ.Σ. Μπαλάνου, *Ἐκκλησία καὶ Ἔθνος*, Ἀνάτυπον ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἔτος 1938, σ. 210.

7. Μ. Βασιλείου, *Ἐπιστ.* 96, Migne Ἐ.Π. 32, 492.

8. Μ. Βασιλείου, *Ἐπιστ.* 318, Migne Ἐ.Π., 32, 1065.

9. Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, *Ἐπιστ.* 37, Migne Ἐ.Π. 37, 77.

10. Χρυσοστόμου, *Πρὸς ἀνδριάντας*, Migne Ἐ.Π. 49, 35.

11. Μ. Ἀθανασίου, *Ἀπολογία πρὸς Κωνσταντινον*, Migne Ἐ.Π. 25, 318. Δ.Σ. Μπαλάνου, ἔνθ' ἄνωτ., σσ. 212-213.

12. Μ. Ἀθανασίου, *Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀμούν*, Migne Ἐ.Π. 26, 1175.

13. Θεοδωρήτου Κύρου, *Ἐπιστολὴ 71*, Migne Ἐ.Π. 83, 1240.

14. Συνεσίου, *Ἐπιστολὴ 113*, Migne Ἐ.Π. 66, 1496. Πρβλ. τοῦ ἰδίου: *Κατάστασις Β'*, Migne Ἐ.Π. 66, 1576. Δ.Σ. Μπαλάνου, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 213.

15. Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης, *Κανὼν εἰς Ἁγίου Δημήτριον*, κεφ. λβ', Migne Ἐ.Π. 136, 168.

16. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, *Ἡ μορφωτικὴ ἀξία τοῦ ἰσχύοντος Τριωδίου*, Ἀθήναι, 1958, σ. 102.

17. Δ.Σ. Μπαλάνου, ἔνθ' ἄνωτ., σσ. 214-215. Πρβλ. Κωνσταντίνου Τσάτσου, *Τὸ νόημα τοῦ Ἐθνους*, Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ἔτος 1963, σ. 459.

18. Πλάτωνος, *Κρίτων* 51α.

19. Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, *Τὸ ἔργο τοῦ Κ.Γ. Jung ἀπὸ χριστιανικῆ σκοπιά*, Ἀθήναι, 1991, σσ. 7-10. Τοῦ ἰδίου, *Διατὶ ἡ ἑλληνικὴ παροιμία τῆς Μ. Βρεταννίας πρέπει νὰ παραμείνῃ ἑλληνικὴ*, Ἐπετηρὶς τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Θυατείρων καὶ Μ. Βρεταννίας «Texts and Studies», τόμ. V-VI (1986-1987), Ἀθήναι 1987, σσ. 277-279. Τοῦ ἰδίου, *Ἡ πατρίς στὰ πλαίσια τοῦ θεολογικοῦ στοχασμοῦ*, περ. «Θεολογία» (1996), σσ. 393-398.

20. Friedrich Nietzsche, ἔνθ' ἄνωτ.

21. Ἰωάννου Καρμύρη, *Δογματικῆς Τμῆμα Ε'*: *Ὁρθόδοξος Ἐκκλησιολογία*, Ἀθήναι, 1973, σ. 302. Τοῦ ἰδίου, *Τὰ δογματικὰ καὶ συμβολικὰ μνημεῖα τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τόμ. 2, Ἀθήναι, 1960, σ. 1010 ἐξ.

22. Ἰωάννου Καρμύρη, *Ἐκκλησιολογία*, σσ. 302-303.

23. Δ.Σ. Μπαλάνου, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 123.



# Σχέσεις κλήρου και λαού

Τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν κ. Χριστοδούλου

Ἀγαπητοί μου Πατέρες,

Πολλάκις μέχρι τώρα σᾶς ἔχω ἐπισημά-  
νει τὴν ἀνάγκη τῆς ἐπιβαλλομένης προ-  
σοχῆς σέ ὅ,τι ἀφορᾷ στίς σχέσεις σας μέ τὸ  
ποιμνιό σας, δηλαδή τὸ λαό μας, πού προσ-  
έρχεται στήν Ἐκκλησία μέ πόθο καί πίστη,  
ἀναζητώντας παρηγορία καί στηριγμό. Οἱ  
λαϊκοὶ ἀδελφοί μας δέν εἶναι ἄλογο ποιμνιο,  
οὔτε ἐμεῖς ὡς κληρικοὶ θεωρούμεθα ὅτι ἀπο-  
τελοῦμε ξεχωριστὴ προνομιοῦχο τάξη μέσα  
σὴν Ἐκκλησία, τεταγμένη νὰ ἐκμεταλλεύ-  
εται ἢ νὰ χρησιμοποιεῖ πρὸς ἴδιον ὄφελος  
τὸ λαϊκὸ στοιχεῖο. Εἴμεθα βεβαίως ποιμέ-  
νες καί διδάσκαλοι τοῦ λαοῦ, ἀλλ' αὐτὸ δέν  
μας παρέχει τὸ δικαίωμα νὰ ἀσυδοτοῦμε  
ἐναντι αὐτοῦ, οὔτε νὰ τὸ μεταχειριζόμεθα μέ  
περιφρόνηση καί ἀλαζονεία. Γι' αὐτὸ καί  
εἶναι ἀπαράδεκτο τὸ φαινόμενο κάποιων  
κληρικῶν οἱ ὁποῖοι συμπεριφέρονται μέ  
ἀπρεπῆ, βάνουσο ἢ καί ἰταμὸ τρόπο πρὸς  
τοὺς λαϊκοὺς ἀδελφούς, μέ ἀποτέλεσμα νὰ  
δημιουργοῦνται προβλήματα πού ἐκθέτουν  
τὴν Ἐκκλησία καί προκαλοῦν ἐνίοτε τὸ δη-  
μόσιο αἴσθημα, ἐπειδὴ οἱ κληρικοὶ ὀφεί-  
λουμε νὰ συμπεριφερόμεθα πάντοτε ὡς Πα-  
τέρες καί οὐδέποτε ὡς ἰταμοὶ προϊστάμενοι  
ἢ καί ἐπηρεμένοι κυρίαρχοι. Εἶναι δέ προ-  
φανῆς ἢ πνευματικὴ ζημία πού προέρχεται  
ἀπὸ μιὰ τέτοια διαγωγὴ στίς ψυχές τῶν  
λαϊκῶν, πού ἀντὶ νὰ συναντήσουν στήν  
Ἐκκλησία τὴν κατανόηση καί τὴν ἀγάπη,  
συναντοῦν ἐνίοτε τὴν ἰδιοτροπία καί τὴν  
ἀποδοκιμασία μέ ἰδική μας εὐθύνη. Καί βε-  
βαίως, κανεὶς δέν ἰσχυρίζεται ὅτι θὰ πρέπει  
νὰ γίνονται ἀνεκτὲς ἀξιώσεις προπετεῖς ἢ  
καί ἐπιδιώξεις τινές τῶν λαϊκῶν ἀνάρμοστες,  
πού εἶναι ἔξω ἀπὸ τὰ ὅρια τῆς τάξεως καί  
σοβαρότητος, ὅμως καί σ' αὐτὲς ἀκόμη τίς  
περιπτώσεις ἐπιβάλλεται ἢ ἀπὸ μέρους σας

ἀντιμετώπιση τῆς καταστάσεως νὰ φέρι  
τὴν σφραγίδα τῆς εὐπρεπείας καί ὑπευθυ-  
νότητος. Ἐπειδὴ, λοιπόν, εἶναι ἀνάγκη νὰ  
διορθωθοῦν μερικὰ πράγματα, παραθέτω ἐν  
συνεχείᾳ ὠρισμένες περιπτώσεις τίς ὁποῖες  
ἐπιβάλλεται νὰ προσέξετε, ὥστε νὰ διορθω-  
θοῦν μερικὰ κακῶς κείμενα.

1. Ἡ προσέλευση ἐνοριτῶν στοῦ Γραφεῖο  
τοῦ Ἱ. Ναοῦ πρὸς ἐξυπηρέτησή των πρέπει  
νὰ γίνεται πάντοτε ἀφορμὴ γιὰ πνευματικὴ  
των ὠφέλεια καί ποτέ γιὰ σκανδαλισμὸ των.  
Ἡ εὐγένεια μέ τὴν ὁποία τοὺς ὑποδέχεσθε,  
ἀλλὰ καί ἡ ταχύτητα σὴν ἐξυπηρέτησή των  
εἶναι σημαντικὰ ζητήματα πού δέν πρέπει  
νὰ παραθεωρεῖτε. Καί ὅταν ἀκόμη ὑπάρχει  
πρόβλημα σὴν διεκπεραίωση κάποιας ὑπο-  
θέσεως, ἢ καλὴ καί εὐκρινῆς ἐξήγηση περὶ  
τοῦ λόγου ἢ τῶν λόγων πού ἐμποδίζουν τὴν  
ταχεῖα ἐπίλυση τοῦ προβλήματος εἶναι  
ἀρκετὰ γιὰ νὰ προλάβουν τὴν ἐκδήλωση  
ὀργῆς ἢ ἀπαρεσκείας καί ἄλλων δυσμενῶν  
σχολίων σέ βάρος μας. Καί βέβαια, μόλις  
εἶναι ἀνάγκη νὰ πῶ ὅτι δέν δικαιολογεῖσθε  
ποτέ νὰ ὀμιλεῖτε μέ προπέτεια ἢ καί ἐμπά-  
θεια πρὸς τοὺς ἀνθρώπους πού καταφεύγουν  
σέ σᾶς. Κάθε τέτοια περίπτωση κρημνίζει  
στίς ψυχές τῶν ἀδελφῶν μας τὸ κύρος τῆς  
ἱερωσύνης καί προδίδει ἔλλειψη σεβασμοῦ  
καί τιμῆς πρὸς τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς.  
Συναφῆς εἶναι καί τὸ ζήτημα τοῦ ὥραριου  
λειτουργίας τοῦ Γραφείου. Δέν μπορεῖ κατὰ  
τίς ἐργάσιμες καί μάλιστα τίς ἀπογευμα-  
τινὲς ὥρες νὰ εἶναι κλειστὸ τὸ Γραφεῖο καί  
οἱ ἄνθρωποι νὰ προσέρχονται γιὰ ἐξυπηρέ-  
τηση καί νὰ μὴ βρίσκουν κανένα. Ἐπιβάλ-  
λεται στὸν πίνακα ἀνακοινώσεων τοῦ Ναοῦ  
νὰ ἀναγράφονται οἱ ὥρες λειτουργίας τοῦ  
Γραφείου καί νὰ τηροῦνται.



2. Ἡ ἀπὸ μέρους σας τυχὸν ἄρνηση τελέσεως μιᾶς ἱεροπραξίας, συνήθως μιᾶς παρακλήσεως, ἐν συνεχείᾳ τῆς Θ. Λειτουργίας ἢ μετὰ ἀπὸ ἄλλην κοπιώδη ἐνασχόλησή σας, ἐνῶ εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθῇ δικαιολογημένη, ὅμως ἐνδεχομένως ἀπογοητεύει τὸν πιστό, πὺ ἐκείνη τὴν ὥρα ἔχει ἀνάγκη νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴ συμπαράστασή σας στὴν ἀντιμετώπιση κάποιου σοβαροῦ προβλήματος του. Τὸ γνωρίζω ὅτι ἔχετε καὶ σεῖς τὰ ὅρια τῆς ἀντοχῆς σας. Ὅμως σὲ τέτοιες περιπτώσεις δὲ θὰ πρέπει νὰ παραιτεῖσθε εὐκόλα καὶ νὰ παραπέμπετε τὸν ἐνορίτη σας σὲ ἄλλην ἡμέρα καὶ ὥρα, ἐπειδὴ εἴσθε κουρασμένοι. Κάνετε ἐπιστράτευση τῶν δυνάμεών σας καὶ ἐξυπηρετήσατε τὸν πιστὸ πὺ καταφεύγει σὲ σᾶς μετὰ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ λάβει δύναμη διὰ τῆς προσευχῆς καὶ δεήσεως πρὸς ἄρσιν τοῦ βάρους τοῦ σταυροῦ του.

3. Ὅταν ὑποχρεώεσθε νὰ κάνετε συστάσεις ἢ παρατηρήσεις στὸ ἐκκλησιαστικὸ φροντιστὸ νὰ μὴ μιλάτε ὀργισμένοι, οὔτε νὰ ἐκθέτετε τοὺς ἀνθρώπους. Μία παρατήρηση γιὰ νὰ «πιᾶσει» πρέπει νὰ γίνεται με σεμνότητα καὶ πειθῶ, ποτὲ με προσβλητικὰ λόγια καὶ ποτὲ γιὰ νὰ θίξει τοὺς ἀνθρώπους. Ἡ εὐγένεια ὑποχρεώνει καὶ φέρνει τὰ ποθητὰ ἀποτελέσματα, ἐνῶ ἡ ὀργίλη καὶ χωρὶς ἐλεγχο τῶν φράσεων παρατήρηση ὀδηγεῖ σὲ ἀντίθετα ἀποτελέσματα. Εὐνόητον εἶναι ὅτι ποτὲ δὲν φέρνουμε στὸ λόγο μας ὑποθέσεις πὺ ἀφοροῦν συγκεκριμένους ἀνθρώπους, οὔτε λύνουμε τὶς διαφορὲς πὺ μπορεῖ νὰ ἔχουμε με κάποιον ἀναφέροντας στὸ κήρυγμα ἢ σὲ ἀνακοίνωση ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος ἢ τῆς Ὁραίας Πύλης τὴν περίπτωσή πὺ μᾶς ἀπασχολεῖ.

4. Τὸ ἴδιο ἰσχύει κατὰ κανόνα καὶ στὶς περιπτώσεις κατ' ἰδίαν συζητήσεως. Μπορεῖ νὰ

εἴμεθα αὐστηροὶ καὶ δίκαιοι στὰ λόγια μας, ἀλλὰ ποτὲ δὲν δικαιούμεθα νὰ εἴμεθα ἀπρεπεῖς ἢ ὕβριστικοὶ ἢ ἐπιπόλαιοι λέγοντες τὸ τελευταῖο λόγο πρῶτο. Ἡ παρρησία καὶ ἡ εὐλικρίνεια εἶναι ἀρετές, ἀλλὰ αὐτὲς ἀξιοποιοῦνται μόνον ἂν χρησιμοποιοῦνται ὀρθά.

5. Τὰ μικρὰ παιδιὰ πὺ τυχὸν κλαυθμυρίζουν κατὰ τὴν ὥρα τῆς Ἰ. Ἀκολουθίας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὰ ἀποπαίρνετε, οὔτε νὰ μιλάτε προσβλητικὰ στὶς μητέρες των. Καὶ

ἄλλοτε σᾶς εἶπα νὰ θεωρεῖτε εὐλογία Θεοῦ τὴν παρουσία μικρῶν παιδιῶν στὴν ἐκκλησία. Σκεφθεῖτε ἀκόμη τὸν κόπον τῶν μητέρων πὺ ἐτοιμάζουν τὰ μικρὰ των καὶ τὰ φέρνουν στὴν ἐκκλησία. Καὶ ἀντὶ νὰ συναντήσουν κατανόηση καὶ ἐνθάρρυνση, συναντοῦν τὴν δημόσια μάλιστα ἀποδοκιμασία τοῦ ἱερέως. Δὲν χάλασε

ὁ κόσμος ἐὰν ἓνα νήπιο κλαίει γιὰ λίγο. Διδάξατε καὶ τοὺς πιστοὺς ἐνορίτες σας νὰ ἀνέχονται τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ ἐνθαρρύνετε τὶς νεαρὲς μητέρες πὺ τὰ φέρνουν. Εἶναι ἄξιες ἐπαίνου καὶ ὄχι τιμωρίας.

6. Μάθετε νὰ τιμᾶτε τοὺς πιστοὺς πὺ προσέρχονται νὰ κοινωνήσουν μετὰ τὸ νὰ τοὺς κοινωνεῖτε στὴν ὥρα πὺ πρέπει καὶ μπροστὰ στὴν Ὁραία Πύλη ἢ ἔστω στὸ Σολέα. Εἶναι ἀπαράδεκτο νὰ τοὺς παραπέμπετε στὶς διπλανὲς θύρες ὡς ἐὰν πρόκειται γιὰ πάρεργο, ἐνῶ αὐτὴ ἡ στιγμή εἶναι κορυφαία στὴ Θ. Λειτουργία.

7. Ὅταν ἐπισκέπτεσθε ἐνορίτες σας στὰ σπίτια των, νὰ εἴσθε προσεκτικοὶ στὶς ἐκφράσεις σας καὶ στὴν ὄλη συμπεριφορὰ σας. Προσέχετε τὰ λόγια σας, πὺ πρέπει νὰ εἶναι «ἄλατι ἡρτημένα». Σᾶς τιμοῦν οἱ ἐνορίτες σας μετὰ τὸ νὰ σᾶς προσκαλοῦν νὰ μπεῖτε στὸ σπίτι των. Τιμήσατέ τους καὶ σεῖς μετὰ τὴν ἄψογη ἀπὸ πάσης ἀπόψεως δια-





γωγή σας, ή όποία επί πλέον όφείλει να είναι και διδακτική.

8. Μή άπλώνετε ποτέ τó χέρι σας ζητώντας άμοιβή για τήν προσευχή που έκανατε ύπέρ υγείας κάποιου ένορίτου σας ή για κάποιο μυστήριο που έτελέσατε. Ό κάθε ένορίτης, άν θέλει, θα σάς δώσει μόνος του. Μή άπαιτείτε σεις άμοιβή. Αυτό εκθέτει και έσας και τήν Έκκλησία. Οί πιστοί μας είναι φιλότιμοι και δέν άποφεύγουν να δώσουν ένα φιλοδώρημα. Άλλο είναι αυτό, και άλλο ή άπαίτηση συγκεκριμένου ποσού και μάλιστα σοβαρού για ένα γάμο ή μία βάπτιση. Πολλοί πιστοί έχουν άγανακτήσει με τις άξιώσεις που προβάλλουν για άμοιβή μερικοί άτακτοι, που εκθέτουν όλους.

9. Δώστε τις δέουσες οδηγίες για καλή συμπεριφορά προς τούς ένορίτες και στους κ.κ. Έπιτρόπους σας, τούς ψάλτες και ιδίως τούς νεωκόρους. Πολλοί έξ αυτών σάς εκθέτουν όταν δέν ξέρουν πώς πρέπει να μιλούν στον κόσμο. Μάθετέ τους να σέβονται τó λαό και όταν άκόμη χρειάζεται να κάμουν συστάσεις να είναι εύπρεπείς και εύγενικοί. Δέν δικαιολογείται π.χ. τó να μαλώνει τόν κόσμο ó κ. Έπίτροπος ή να όμιλεί άυθαδώς προς τις γυναίκες ó νεωκόρος. Είναι σοβαρό ζήτημα αυτό και πρέπει να τó προσέξετε. Έκείνοι άσυδοτούν, αλλά σεις «πληρώνετε».

10. Να μοιράζετε σεις τó αντίδωρο στους ένορίτες σας μετά τó πέρας τής Θ. Λειτουργίας και να μη άφήνετε τó καθήκον αυτό στους κ.κ. Έπιτρόπους. Η διανομή τού αντίδωρου παρέχει στους μέν πιστούς τή δυνατότητα να λάβουν εύλογία δια χειρός τού λειτουργού ιερέως των, σε σάς δέ τήν εύκαιρία να έλθετε σε άμεση έπαφή και έπικοινωνία με τούς πιστούς τής έκκλησίας σας. Η δοκιμασμένη πείρα έχει άποδείξει ότι οί πιστοί έρχονται άπό τά πλαϊνά κλίτη και φεύγουν άπό τó κεντρικό. Τήν εύκαιρία αυτή μη τήν χάνετε άπό μια έπιπόλαιη εκτίμηση τού πράγματος.

11. Όταν άπευθύνεσθε άπό τού άμβωνος προς τó έκκλησίασμα για άνακοινώσεις ή για περιφορά δίσκου για ώρισμένο σκοπό

όφείλετε να προσέχετε πώς μιλάτε. Ποτέ δέν μαλώνουμε τόν κόσμο και δέν όμιλομεν ως έξουσίαν έχοντες αλλά παρακλητικά και σεμνά. Στις άνακοινώσεις να είσθε σαφείς και όλιγόλογοι. Κάθε φορά χρειάζεται να σκέπτεσθε τί πρέπει να πείτε, που να είναι άνάλογο προς τόν σκοπό τής άνακοινώσεως.

12. Στο κήρυγμα δέν χρειάζεται να κάνετε τόν εισαγγελέα τού Θεού, ούτε να έλέγχετε συστηματικά τούς άκροατές σας. Ό έλεγχος έχει βέβαια θέση στο λόγο, αλλά πρέπει να είναι ή έξαίρεση και όχι ό κανών. Ό κάθε έκκλησιαζόμενος καθώς είναι κουρασμένος άπό τή ζωή έχει άνάγκη να γνωρίσει τήν εύσπλαχνία τού Θεού και όχι τήν εκδίκησή του. Να σκέπτεσθε τις δικές σας άμαρτίες και ότι και σεις και όλοι μας «έν τῷ αὐτῷ κρίματι έσμέν», ώστε να δείχνετε έπιείκεια στα λάθη τών άλλων, όπως θα θέλατε και οί άλλοι να δείχνουν τó ίδιο για τά δικά σας λάθη.

13. Τούς νέους που έρχονται στον Ί. Ναό σας να φρονίζετε να τούς γνωρίσετε και να τούς δείχνετε πόσο σάς ίκανοποιεί ή παρουσία των. Συνήθως οί μεγαλύτεροι στην ηλικία άπό τούς πιστούς έχουν τήν τάση να σχολιάζουν δυσμενώς τούς νέους είτε για τήν άμφίεσή των, είτε για τή στάση των, που μπορεί ένίοτε να μην είναι ή πρόπουσα, καιτοι τά παιδιά γενικώς σέβονται περισσότερο άπό έμās τά θεία. Δέν θα ήταν άσχημο έάν άφιερώνατε κάποια κηρύγματα σας στον τρόπο ύποδοχής τών νέων στην έκκλησία και στην άνοχή που πρέπει οί παλιοί χριστιανοί να δείχνουν σ' αυτούς, ώστε να τούς ένθαρρύνουν να αισθάνονται πώς βρίσκονται σε οικείο και όχι έχθρικό γι' αυτούς περιβάλλον.

14. Όταν κηρύττετε ή διδάσκετε τούς πιστούς σας, φροντίσατε να τούς μεταδίδετε τή γνήσια διδαχή και όχι δικά σας ύποκειμενικά φρονήματα που μπορεί να μην είναι σύμφωνα με τή διδασκαλία τής Έκκλησίας. Δέν είσθε άνεξάρτητοι άπό τήν Έκκλησία και τόν Έπίσκοπό σας, ούτε δικαιούσθε να περνάτε στον κόσμο τή δική σας γραμμή αλλά τή διδαχή τής Έκκλησίας. Μερικοί ιε-



ρείς από υπερβάλλοντα μὲν ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζήλο λέγουν πράγματα πού ἐξάπτουν ἢ προκαλοῦν φανατισμούς καὶ ἀντιπαλότητες μεταξύ τῶν χριστιανῶν ἢ τῶν πιστῶν μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴ Ἄρχή, πράγμα ἄτοπο. Σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι, ὅποιος εἶναι βέβαιος γι' αὐτὰ πού λέγει ἢ θέλει νὰ πεί, ἄς προσ-έλθῃ προηγουμένως στὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴ καὶ ἄς διαλεχθῇ μὲ ἀρμόδια πρόσωπα μὲ παρρησία διὰ νὰ λάβει τὶς κατάλληλες ἀπαντήσεις.

15. Ἡ συνεργασία σας μὲ τοὺς κ.κ. Ἐπιτρόπους σας πρέπει νὰ κινεῖται στὰ πλαίσια τῆς ἀγάπης, τῆς εὐθύνης καὶ τῆς προωθήσεως τῶν καλῶς νοουμένων συμφερόντων τοῦ Ἱ. Ναοῦ σας. Μὴ διδάσκετε τοὺς λαϊκοὺς συνεργάτες σας νὰ ἀσεβοῦν πρὸς τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἢ νὰ φωνασκοῦν, ἀλλὰ νὰ ἐπιβάλλουν τὴν τάξιν μὲ εὐπρέπεια καὶ κοσμιότητα. Μὴν εἰσθε ἀπρόσεκτοι στὴ διοίκηση τοῦ Ναοῦ καὶ στὴ διαχείριση τοῦ ἱεροῦ χρήματος, διότι ἡ πείρα μαρτυρεῖ ὅτι πολλάκις τέτοιες ἀπροσεξίαι ἀπεκαλύφθησαν ὕστερα ἀπὸ καταγγελίες πού ἔκαμαν οἱ λαϊκοὶ συνεργάτες σας. Μὴ πέφτετε στὰ μάτια των, ἀλλὰ νὰ κρατᾶτε τὴν ἀξιοπρέπειά σας σὲ ὅλα τὰ ζητήματα.

16. Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὶς σχέσεις σας μὲ τοὺς ἱεροψάλτες καὶ νεωκόρους. Μὴ ἐπιτρέπετε σὲ κανένα, χάριν οἰκειότητος ἢ ἀστεϊσμοῦ, νὰ σᾶς μειώνει, ἀλλὰ καὶ σεῖς μὴ μειώνετε κανένα καὶ φροντίσατε νὰ κινεῖσθε μέσα στὰ ὅρια τῆς εὐπρεπείας. Μὴ ὀμιλεῖτε ποτέ σκωπτικὰ πρὸς αὐτοὺς οὔτε νὰ ἀστειεῖσθε ὑπερβολικά. Ἡ ἱερατικὴ σας ἰδιότης δὲν σᾶς ἐπιτρέπει νὰ ξεπερνᾶτε μερικὰ ὅρια ἱεροπρεπείας. Εἶναι περιττὸ βέβαια νὰ σᾶς τοιῶσω ὅτι εἶναι ἀδικαιολόγητο νὰ μιλᾶτε στοὺς συνεργάτες σας, ἐπειδὴ ἔχετε κάποια διαφορὰ μαζί των. Νὰ ἔχετε κατὰ νοῦ πάντα τί λέγει ὁ Κύριος γιὰ τὸν προσφέροντα τὸ δῶρον του στοῦ Ναοῦ καὶ ἐνθυμούμενον ὅτι ἔχει ἀνοικτὴ διαφορὰ μὲ τὸν πλησίον του (πρβλ. Ματθ. ε', 23, 24). Ἄλλο εἶναι τὸ νὰ θέλετε νὰ τηρήσετε ἀποστάσεις γιὰ παιδαγωγικοὺς λόγους καὶ ἄλλο νὰ ἐκτίθεσθε μὲ ἐκδηλώσεις

κατώτερες τοῦ κύρους σας.

17. Οἱ οἰκεῖοι σας δικαιοῦνται πρῶτοι νὰ ἀπολαμβάνουν τῆς ἀγάπης σας. Τοῦτο βέβαια εἶναι ἄσχετο μὲ τὴν ἀνάμειξή των στὴ διοίκηση τοῦ Ναοῦ σας. Οὔτε ἡ πρεσβυτέρα οὔτε τὰ παιδιὰ σας πρέπει νὰ ἔχουν θάρρος καὶ νὰ ρυθμίζουν στοῦ ὀνόματός σας ζητήματα τοῦ Ναοῦ ἢ τῆς Ἐνορίας σας. Ὁ Ναὸς ἔχει θεσμοθετημένα ὄργανα διοικήσεως πού ἔχουν τὴν εὐθύνη γιὰ τὴ διοίκηση καὶ διαχείριση. Ὅλοι οἱ ἄλλοι ἀναμειγνύονται μόνον ἂν κληθοῦν καὶ μέσα στὰ πλαίσια πού θὰ τοὺς ὀρίσετε.

18. Μὴ ἔχετε μεγάλες οἰκειότητες πρὸς τὶς γυναῖκες γιὰ νὰ μὴ παρεξηγηθεῖτε. Ὁ κόσμος εἶναι κακὸς καὶ παρακολουθεῖ τὰ πάν-τα. Οἱ θρησκευόμενες γυναῖκες δὲν εἶναι ἄμοιρες κακῶν καὶ ὁ διάβολος δὲν κοιμᾶται. Προσέχετε μὴ μπλεχθεῖτε σὲ περιπέτεια πού καὶ τὴν ψυχὴν σας θὰ βλάψει καὶ τὸ κύρος σας θὰ θίξει.

19. Οἱ λαϊκοὶ εἶναι ἀδελφοί μας καὶ δικαιοῦνται νὰ μετέχουν στὰ τῆς Ἐνορίας. Οἱ κληρικολαϊκὲς συνάξεις πρέπει νὰ ἐνισχυθοῦν γιὰ νὰ ἀκοῦνε οἱ ἐνοριτεῖς σας τὰ ἔργα πού ἐπιτελεῖτε. Ζεστάνετε τοὺς μὲ τὸ ἐνδιαφέρον σας. Καὶ ἂν ἀκόμη ἔχουν κάποιες ἀντιρρήσεις γιὰ τὰ ἔργα τοῦ Ναοῦ, ἔχετε τὴν ὑπομονὴ νὰ τοὺς δίδετε ἐξηγήσεις μὲ νηφαλιότητα. Τοὺς κερδίζετε.

20. Ἡ συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν στὴ λειτουργικὴ ἀναγέννησις ἐξαρτᾶται ἀπὸ σᾶς. Ἐπιμείνατε νὰ λέγουν ὅλοι μαζί τὸ «Πιστεύω» καὶ τὸ «Πάτερ ἡμῶν», μιλεῖστε τοὺς γιὰ τὸ νόημα τῆς Θ. Λειτουργίας. Φροντίσατε νὰ κάνετε κηρύγματα κατηχητικὰ καὶ ἐνημερωτικὰ. Ὁ κόσμος διψᾷ νὰ μάθει πράγματα τῆς θρησκείας πού ἀγνοεῖ. Ἐτσι κεντρίζετε τὸ ἐνδιαφέρον του καὶ συμβάλλετε στὴν ἀναγέννησις τῆς λατρείας μας.

Ταῦτα σᾶς ἔγραψα ἐν τῇ ἀξιοχρέω μερίμνῃ μου γιὰ τὴ διαφύλαξιν τῶν καλῶν σας σχέσεων μὲ τοὺς λαϊκοὺς ἀδελφούς. Παρακαλῶ νὰ προσέξετε ὅσον πρέπει τὰ γραφόμενά μου καὶ νὰ συμμορφωθεῖτε πρὸς αὐτά. Ἡ δὲ χάρις τοῦ Κυρίου μας νὰ εἶναι μαζί σας.



## Ἡ ἀποστολή τοῦ Κληρικοῦ στή σύγχρονη κοινωνία

Τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Γρηγορίου Κωνσταντίνου,  
Δρος Θεολογίας

Στήν Καινή Διαθήκη μεταξύ τοῦ νέου λαοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ νέου Ἰσραήλ, δέν υπάρχουν διαφορές καθ' ὅτι ὅλοι ἔχουν τήν χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὅλοι εἶναι ἕνας ἄνθρωπος «*έν Χριστῷ Ἰησοῦ*». Ὅμως μέσα σ' ἕνα σῶμα, ὅπως εἶναι τό σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὑπάρχει διαχωρισμός ὡς πρὸς τή διακονία. Ὑπάρχει διαχωρισμός καί διάκριση χαρισμάτων (Α' Κορ. 12, 4). Ὁ Χριστός εἶναι ὁ Ποιμὴν τῶν προβάτων καί ὁ μοναδικὸς δάσκαλος. Ὅμως μεταξύ τῶν χαρισμάτων, τὰ ὁποῖα ὁ Θεὸς διανέμει, εἶναι τὸ ἀξίωμα τοῦ Ποιμένα καί Διδασκάλου, «*πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ*» (Ἐφ. 4, 12). Γι' αὐτὸ λοιπὸν καί ἐκεῖνος ποὺ πρόκειται νὰ λάβει ἕνα τέτοιο χάρισμα, ὅπως εἶναι τῆς Ἱερωσύνης, θὰ πρέπει νὰ εἶναι κατὰ πάντα ἄξιος. Σὲ πολλές ὁμως περιπτώσεις ἡ βασικὴ δυσχέρεια βρίσκεται στὶς ἑλλειπεῖς προϋποθέσεις μὲ τίς ὁποῖες ξεκινᾷ ὁ Ἱερέας. Ἀλλὰ ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ὁ «*παλαιὸς ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον καί ὁ ποιμὴν φέρει ἐντὸς του ὡς σῶμα θανάτου*» (Ρωμ. 7, 24) ἀποτελεῖ μόνιμα τὴν πιὸ βασικὴ δυσχέρεια τοῦ ποιμαντικοῦ μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης. Οἱ προσωπικὲς ἀδυναμίες καί ἐλλείψεις τοῦ Ἱερέα ἀντιστρατεύονται καί ἀντιτάσσονται στὶς ὑψηλὲς ἀπαιτήσεις καί ἅγιες ἐπιδιώξεις τῆς Ἱερωσύνης.

Ἡ Ἱερωσύνη δέν μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ὡς ἐπάγγελμα ποὺ ἐπιτρέπει εἴτε τὴν ἐξασφάλιση ὑλικῶν πραγμάτων, εἴτε τὴν ἱκανοποίηση διανοητικῶν ἢ αἰσθητικῶν ἐνδιαφερόντων. Εἶναι διακονία ποὺ ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καί θεωρεῖται ὡς «*θειὸν χάρισμα*» (Β' Κορ. 3, 6). Εἶναι τιμιώτερη ἀπ' ὅλες τίς ἐπὶ γῆς ἐξουσίες. Ἡ σπουδαι-

ότητά της διακρίνεται ἀπὸ τὸ ἐπιτελούμενο ἔργο· τὴν μεσολάβηση μεταξύ τῆς Θείας καί τῆς ἀνθρώπινης φύσης.

Σύμφωνα μὲ ὅλα αὐτὰ ὁ Ἱερέας μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ στὸ ποιμαντικὸ ἔργο μὲ τοὺς Ἱατροὺς, τοὺς Ἄρχοντες, τοὺς Στρατηγούς κ.ἄ., ὡς πρὸς τὴ μέθοδο μόνο τῆς ἐργασίας, διαφέρει βέβαια ἀπὸ αὐτοὺς στήν ἀξία τόσο πολὺ, ὅσο διαφέρουν μεταξύ τους τὰ ὑπ' αὐτῶν ἀντιστοίχως ὑπηρετοῦντα ἀντικείμενα, καί ὑπερέχει ἀπὸ αὐτοὺς ὅσο ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα.

Τὸ πρῶτο ποὺ πρέπει νὰ καταλάβει ὁ κληρικὸς εἶναι τὸ μέγεθος τῆς ἀποστολῆς του. Ὁ κληρικὸς εἶναι ἡγετικὴ φυσιογνωμία. Δέν εἶναι ἀπλῶς μόνον ἕνας παιδαγωγός, ἀλλὰ συγχρόνως καί ὁδηγός τοῦ ποιμνίου τοῦ Χριστοῦ βοηθώντας καί διορθώνοντας τὸν κάθε πιστὸ δοθείσης εὐκαιρίας. Ἀπ' ὅλα ὅσα γνωρίζουμε ἀπὸ τίς πηγές τῆς Ἀποκαλύψεως καί ἀπ' ὅ,τι μᾶς παραδόθηκε μέσῳ τῶν βίων τῶν Ἁγίων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας μας, πληροφοροῦμεθα καί γιὰ τὴ θεμελιώδη ἀρχή, ὅτι δηλαδή ὁ κληρικὸς εἶναι καί πνευματικὸς ἡγέτης ποὺ ἡ ἀποστολή του εἶναι νὰ ὁδηγήσει τὸ ἔμπεπιστευμένο σ' αὐτὸν ποίμνιο στὸ δρόμο τοῦ Χριστοῦ θυσιάζοντας τὴν ψυχὴ του γιὰ τοὺς πιστοὺς (Ἰωάν. 10, 15). Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἔδωσε στοὺς Ἱερεῖς ὅλη τὴν ἐξουσία ποὺ ἔλαβε ἀπὸ τὸν Πατέρα του, πράγμα ποὺ δέν συνέβη οὔτε στοὺς Ἀγγέλους, καί τοὺς κατέστησε (Ἱερεῖς) μνηστῆρες τῆς νύμφης Ἐκκλησίας. Γι' αὐτὸ τὸν λόγο οἱ ὑποχρεώσεις τῶν Ἱερέων εἶναι ἀνυπολόγιστης ἀξίας· γίνονται πατέρες τοῦ λαοῦ ποὺ πλησιάζουν τὸν Θεὸ καί προσεύχονται γιὰ τὸ ποίμνιό τους. Ἡ δυσκολία τοῦ ἀναλαμβανομένου μυστηρίου τῆς Ἱερωσύνης εἶναι φανερὴ, καί



ἐδῶ βρίσκεται ὁ κίνδυνος τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Κάθε ἄνθρωπος ἔχει εὐθύνη γιὰ τὴν διεκπεραίωση ἐνὸς ἔργου καὶ ἡ εὐθύνη αὐτὴ εἶναι τόσο μεγάλη καὶ πολύτιμη ὅσο τὸ ἀντικείμενο τοῦ ἔργου. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ὑπηρετεῖ ὑλικά ἀντικείμενα ἀποδίδει τὴν ἐνδεχόμενη ζημία σὲ ὑλικά πράγματα, ἐνῶ αὐτὸς ποὺ ὑπηρετεῖ πνευματικὰ ἀγαθὰ, ποιά ἀνταπόδοση μπορεῖ νὰ δώσει γιὰ παρόμοια ζημία; Σύμφωνα λοιπὸν μὲ ὅλα αὐτὰ γίνεται φανερό τὸ πόσο δύσκολο εἶναι νὰ ἀνταπεξέλθει στὸ ἱερατικὸ ἔργο ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἀκολουθήσει τὴν Ἱερωσύνη. Θὰ κατορθώσει ὅμως νὰ φέρει εἰς πέρας τὸ ἔργο αὐτό, ὅταν ὁ ἴδιος κοσμεῖται ἀπὸ ἠθικὲς καὶ πνευματικὲς ἀξίες καὶ ἀποβλέπει σ' ἓνα καὶ μόνο, τὴν «ἐκκλησιαστικὴν οἰκοδομήν» (Α' Κορ. 14, 12).

Οἱ ὑποψήφιοι κληρικοὶ μποροῦν νὰ προσχωρήσουν στὸ ἀξίωμα τῆς Ἱερωσύνης κατόπιν προσεκτικῆς αὐτοεξετάσεως, καὶ μόνον, ἐφ' ὅσον τὰ πορίσματα τοῦ ἐλέγχου τοὺς εἶναι εὐνοϊκά, τότε νὰ εἰσέρχονται στὴν Ἱερωσύνη. Ἡ εὐθύνη παραμένει στοὺς ὑποψηφίους, ὅταν αὐτοὶ ὀδηγηθοῦν στὸ μυστήριο ἀκόμη καὶ μὲ τὴ βία. Στὴ συνέχεια κρίνοντας τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς ἀκατάλληλους γιὰ τὸ ἔργο αὐτό, ὀφείλουν ν' ἀποφύγουν τὴν χειροτονία, ἐὰν ὅμως ἀντιληφθοῦν αὐτὸ μετὰ τὴν χειροτονία, πρέπει νὰ παραιτοῦνται τοῦ ὑψηλοῦ ἀξιώματος.

Ὁ κληρικός, ὡς βασικὸς ἐργάτης τοῦ σωτηριώδους ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, πρέπει νὰ εἶναι δραστήριος. Ἡ δραστηριότητα τῆς ἡγετικῆς προσωπικότητος τοῦ Ἱερέα νοεῖται ὡς μία εὐθύνη ἐν ἐνεργείᾳ. Ὁ πραγματικὸς κληρικός ἀντιλαμβανόμενος τὴν εὐθύνη του ἐναντι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων κινεῖται καὶ ἐργάζεται συνεχῶς. Ἀντικείμενο τῆς διακονίας του εἶναι ὁ ἁμαρτωλὸς ἄνθρωπος, μὲ τὰ πολλὰ καὶ ποικίλα προβλήματα του. Τὰ προβλήματα αὐτὰ εἶναι ἓνα πλῆθος ἀπὸ ἀνυπέρβλητες δυσκολίες, οἱ ὁποῖες δυσχεραίνουν τὴν πραγματοποίηση τῶν ἐπιδιώξεων τῆς Ἱερωσύνης. Σὲ πολλές ὅμως περιπτώσεις ὁ καλὸς καὶ ἄξιος κλη-

ρικός προσκρούει σὲ μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶναι ποιμαντικὰ ἀκανθώδη. Δὲν πρέπει βέβαια νὰ ἀγνοεῖ ὅτι, ἀφοῦ ἀσχολεῖται μὲ τὴν σωτηρία τῶν ψυχῶν, οἱ ἀντιδράσεις τῶν ἀνθρώπων σὲ κάθε ἐνέργειά του θὰ εἶναι ἀναμενόμενες. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγει ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι κατ' ἀρχὴν δυσκυβέρνητο καὶ φιλόνηκο εἶδος, καὶ ἀντὶ νὰ ἀκολουθοῦν τὶς παραινήσεις τῶν ἀρχόντων, ὑποβάλλουν αὐτὲς σὲ ἔλεγχον. Ἐνῶ εἶναι ἐξαιρετικῶς ἐπιεικεῖς πρὸς τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς, πρὸς τοὺς ἄλλους εἶναι αὐστηροί. Εὐλόγησά ζητοῦν ἀπ' αὐτοὺς μεγαλύτερη ἀρετὴ καὶ δὲν ἀνέχονται νὰ προσεγγίζον τὸ θυσιαστήριο ἀνάξια πρόσωπα. Πολλὲς φορὲς ὅμως κατακρίνουν καὶ τοὺς ἄξιους κληρικούς, καὶ ἡ γνώμη, ἀγαθὴ ἢ κακὴ ποὺ σχηματίζει γιὰ ὁποιοδήποτε κληρικὸ τὸ ἄτακτο πλῆθος, διαδίδεται γρήγορα καὶ ἐπικρατεῖ. Ὁ Ἱερὸς Χρυσόστομος ἐντοπίζει αὐτὸν τὸν κίνδυνο γιὰ τοὺς Ἱερεῖς σὲ δύο τάξεις, στοὺς πτωχοὺς καὶ, ἰδιαίτερως, στὶς γυναῖκες, οἱ ὁποῖες συχνὰ εἶναι μικρόψυχες καὶ κακολόγες.

Τὸ ἔργο τοῦ Ἱερέως ἀσκεῖται μέσα στὸν κόσμον καὶ γιὰ τὸν κόσμον καὶ ὡς ἐκ τούτου θεωρεῖται πολὺ δύσκολο. Ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἀναγνωρίζει τὴν ποιμαντικὴ διακονία τοῦ Ἱερέως, ὡς ζωὴ πολὺ δύσκολη, «ιδού ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν μέσῳ λύκων» (Ματθ. 10, 16). Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἡ συμπεριφορὰ τῶν Ἱερέων πρέπει νὰ εἶναι πολὺ προσεκτικὴ. Ὀφείλουν νὰ συμπεριφέρονται μὲ τὸν ἴδιον τρόπο πρὸς ὅλους τοὺς πιστοὺς, χωρὶς καμία ἰδιαίτερη ἀγάπη καὶ εὐνοια σὲ ὀρισμένα πρόσωπα, πλουσίων ἢ ἀρχόντων, γιὰ τὸ λαὸς προσέχει καὶ τὶς λεπτομερεῖς κινήσεις του καὶ μία διαφορετικὴ συμπεριφορὰ ἐκ μέρους τῶν ἱερέων σκανδαλίζει καὶ ἀπωθεῖ τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κατακρίσεις εἶναι ἀναπόφευκτες, ὅσο ἄσφογος καὶ ἂν εἶναι ὁ κληρικός, ὀφείλει νὰ ἀντιμετωπίζει αὐτὲς μὲ ἐπιεικεία καὶ συγγνώμη, παράλληλα νὰ διαλύει τὶς κατηγορίες καὶ νὰ βελτιώνει τὴν διαγωγὴν του.



Ίδιαίτερη σημασία αποδίδει ο ιερός Χρυσόστομος στο άγιαστικό έργο του Ίερέα που συνίσταται στην τέλεση τῶν μυστηρίων καὶ γενικὰ στὴ διεξαγωγή τῆς λατρείας, γιατί αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο γιὰ τὸν κατὰ Χριστὸν βίο καὶ πηγὴ τῆς ἠθικῆς τελειώσεως καὶ σωτηρίας τῶν πιστῶν. Βέβαια δὲν ὑποδεικνύει ὁ ἅγιος Πατὴρ τὸν τρόπο τελέσεως τῆς λατρείας, ἀλλὰ τονίζει τὴ σπουδαιότητα τοῦ ἔργου αὐτοῦ, ἀναφέροντας εἰδικὰ τὸ Εὐχέλαιο, τὴν Ἐξομολόγηση, τὸ Βάπτισμα καὶ τὴ Θεία Εὐχαριστία.

Ὁ Χριστιανισμὸς ὡς Ἐκκλησία, ὡς «σῶμα Χριστοῦ», περιέχει ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ στοι-

χεῖα. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ πρέπει νὰ γίνουν κτῆμα ὄλων τῶν πιστῶν, κι αὐτὸ κατορθώνεται μὲ τὴ διδακτικὴ δράση τῶν κληρικῶν. Εἶναι ἀδιανόητο γιὰ τὴν Ἐκκλησία νὰ ὑπάρχουν κληρικοί, ποὺ δὲν καταγίνονται μὲ τὴ διαφώτιση τῶν πιστῶν διὰ τῆς διδασκαλίας.

Τὸ δὲ ἔργον τῆς θεραπείας τῶν ψυχικῶν καταστάσεων ἀπὸ μέρους τῶν κληρικῶν εἶναι λεπτότατο καὶ χρειάζεται μεγάλη προσοχή καὶ ψυχολογικὴ δεξιότητα. Προσοχή, διότι πρέπει νὰ παρακολουθοῦνται ἀπὸ κάθε πλευρὰ οἱ ἕξεις τῆς ψυχῆς καὶ ψυχολογικὴ δεξιότητα, γιὰ νὰ ἐφαρμόζεται σὲ κάθε περίπτωση ἡ πρέπουσα θεραπεία. Ὅταν ὁ ψυχικὰ ἀσθενὴς ἀναγκασθεῖ λόγῳ ὑπερβολικῆς αὐστηρότητας νὰ ἀποβάλλει γιὰ μία φορὰ τὴν ντροπή, ἐκτροχιάζεται καὶ ὀδηγεῖται στὴν πνευματικὴ καταστροφή. Ἡ διόρθωση συνεπῶς ἐπιτυγχάνεται μὲ ἀνάλογη μεταχείριση σύμφωνα μὲ τὶς διαθέσεις τοῦ καθενός. Εἶναι λοιπὸν ὑποχρεωμένος ὁ κληρικὸς νὰ ἐργάζεται ἀδιάλειπτα

καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας. Ἀλλὰ ἡ συνεχὴς αὐτὴ δραστηριότητα τοῦ κληρικοῦ εἶναι συγχρόνως καὶ μία ἔμμεσος παρακολούθηση τῶν ποιμαντικῶν ἀναγκῶν τοῦ ποιμνίου του. Ἔτσι συγχρονίζεται τὸ ποιμαντικὸ ἔργο σύμφωνα μὲ τὶς ἀνάγκες τῆς ἐνορίας. Ὁ ἐκσυγχρονισμὸς αὐτὸς τοῦ ποι-

μαντικοῦ ἔργου ὀφείλεται στὴ δραστηριότητα τοῦ ἱερέα, ἐν ἀντιθέσει μ' ἐκεῖνον τὸν ἱερέα ποὺ βρίσκεται σὲ κατάσταση πνευματικῆς στασιμότητας, ἀγνοώντας τὶς εὐθύνες ποὺ τοῦ ἐνεπιστεύθη ὁ Χριστός.

Ὁ κληρικὸς ἀκόμη ἐνδείκνυται νὰ διακατέχεται ἀπὸ πνεῦμα αὐτοθυσίας.



Βραβεύσεις κληρικῶν καὶ λαϊκῶν  
γιὰ τὴν προσφορά τους στὴν Ἐκκλησία  
(Ἱερός Μητροπολιτικὸς Ναὸς Ἀθηνῶν, 5/2/2003).

Ἐὰν πράγματι εἶναι γνήσιος καὶ αὐθεντικὸς ἐκπρόσωπος τοῦ Χριστοῦ καὶ συνεχιστῆς τοῦ ἔργου Του, πρέπει νὰ καταναλίσκεται διαρκῶς στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἐκκλησίας. Μὲ τὴν ἀνιδιοτέλειά του θὰ ἐπιβραβεύεται τόσο τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας ὅσο καὶ ὁ ἴδιος, ἀποφεύγοντας συγχρόνως τὸν ὅποιο σκανδαλισμὸ. Βέβαια οὔτε ὁ Χριστὸς οὔτε ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀρνοῦνται τὰ δίκαια αἰτήματα τῆς συντήρησης τοῦ κληρικοῦ: «ἄξιός γάρ ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστὶ» (Λουκ. 10, 7). Κάθε ὅμως ἄλλη προσπάθεια πρὸς ὕλική ἢ ἠθικὴ ἐκμετάλλευση τῆς ἀποστολῆς του εἶναι βαρὺ παράπτωμα. Τὸ οἰκονομικὸ πρόβλημα καθὼς καὶ τὶς ἄλλες ἀνάγκες του ὁ κληρικὸς ὀφείλει νὰ ἀντιμετωπίζει μὲ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη ἀναθέτοντάς τα στὴν πρόνοια καὶ στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ: «ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπεύρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδέ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτὰ» (Ματθ. 6, 26).



## Ἡ ἀγιογραφικὴ θεμελίωση τῆς ἀγάπης β'

Τοῦ Ἀρχιμ. Χρυσοστόμου Παπαθανασίου

Ἀνατρέχοντας μέσα στὴν Καινὴ Διαθήκη δὲ θὰ μπορούσαμε νὰ μὴ σταθοῦμε στὸν μαθητὴ τῆς ἀγάπης, στὸν ἐπιπεσόντα εἰς τὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ, στὸν Εὐαγγελιστὴ, στὸν Ἀπόστολο, στὸν Ἰωάννη τὸ Θεολόγο. Αὐτὸς ὁ ψαρᾶς τῆς Γαλιλαίας, τὸ ἑσπέρας τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἀκούμπησε στὸ στήθος τοῦ Κυρίου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἀντλήσε τὴ θεολογία τῆς ἀγάπης. Κατόπιν στὶς Καθολικὲς Ἐπιστολὲς του ἔγινε ὁ κήρυκας αὐτῆς τῆς ἐμπειρίας τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, τῆς «καινῆς ἐντολῆς», τῆς μόνης ἐντολῆς τοῦ αἰωνίου Διδασκάλου, τοῦ Κυρίου. Πενήντα πέντε φορές ἀναφέρει τὶς λέξεις «ἀγάπη», «ἀγαπητέ», «ἀγαπῶ», στὶς Ἐπιστολὲς του ὁ ὑψιπέτης Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁ Θεολόγος καὶ εἶναι κατηγορηματικὸς γράφοντας γιὰ τὶς πτυχὲς τοῦ μυστηρίου τῆς ἐντολῆς τῆς ἀγάπης. Ἰδιαίτερα ἡ Α' Καθολικὴ Ἐπιστολὴ του ζωγραφίζει τὴν ἀγάπη πού ἔδειξε ὁ Θεὸς πρὸς ἐμᾶς καὶ τὴν ἀγάπη πού ἐμεῖς ὀφείλομε νὰ ἐκδηλώνουμε πρὸς τοὺς ἄλλους. «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ», γράφει, «καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ Θεῷ μένει» (Α' Ἰωάν. δ', 16).

Ἐπανελημμένως τονίζει «ἀγαπῶμεν ἀλλήλους». «Ὄφείλομεν ἀλλήλους ἀγαπᾶν» καὶ ἀκόμη περισσότερο ἐμβαθύνει στὴ θεϊκὴ ἐντολὴ γράφοντας: «Τεκνία μου, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μηδὲ τῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ἐν ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ» (Α' Ἰωάν. γ', 18). Ἀγαπημένα μου παιδιὰ, ἄς μὴ ἀγαπᾶμε μὲ τὰ λόγια μόνο καὶ μὲ τὴ γλώσσα, ἀλλ' ἄς ἀγαπᾶμε ἐμπράκτως, μὲ τὰ ἔργα τῆς καλωσύνης καὶ μὲ τὴν εἰλικρίνεια πού θέλει καὶ ἀρέσει στὸ Θεό. Καὶ συμπληρώνει καταρρίπτοντας κάθε ὑποκρισία καὶ νοησιαρχικὴ νοοτροπία. «Ἐάν τις εἶπῃ ὅτι ἀγαπῶ τὸν Θεὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶ, ψεύστης

ἐστίν· ὁ γὰρ μὴ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸν ὃν ἐώρακε, τὸν Θεὸν ὃν οὐχ ἐώρακε πῶς δύναται ἀγαπᾶν; καὶ ταύτην τὴν ἐντολὴν ἔχομεν ἀπ' Αὐτοῦ, ἵνα ὁ ἀγαπῶν τὸν Θεὸν ἀγαπᾶ καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ» (Α' Ἰωάν. δ', 20-21). Πόσο ἐκφραστικὴ εἶναι ἐν προκειμένῳ ἡ καθολικότητα τῆς ἀλήθειας τῆς ἀγάπης! Ὁ ἀδελφός μου, ὁ ἄλλος, ὁ ἕτερος, ὁ πλησίον, ὁ κάθε πλησίον γίνεται ἓνα ὄχημα πού μὲ φέρνει στὸ Θεό, σὲ ἀληθινὴ κοινωνία μαζί Του.

Πολλὲς φορές μιλάμε φλύαρα γιὰ ἀνθρωπισμό, γιὰ bazar ἀγάπης, γιὰ τραγούδια ἀγάπης, γιὰ τηλεοπτικὲς διαφημίσεις ἀγάπης. Ἄλλ' ἡ ἀγάπη αὐτὴ δὲν εἶναι στὸ βᾶθος ἀληθινὴ. Εἶναι ἐπικάλυμμα τῆς ὑποκρισίας, τῆς τυπικότητος, τῆς ἀδιαφορίας μας, πού κάνει τελικὰ τὴν οὐσιαστικὴ καὶ αὐθεντικὴ ἀγάπη νὰ χάνεται στὸ σκοτάδι τοῦ ἀτομισμού μας. Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὁμῶς δὲ λέγει τὴ μισῆ ἀλήθεια, οὔτε κρύβει τὸν ἐπαναστατικὸ λόγο τοῦ Κυρίου. Ὑπογραμμίζει τὴ διδαχὴ τὴν τόσο καταλυτικὴ τοῦ κατεστημένου. «Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι Ἐκεῖνος (=ὁ Χριστὸς) ὑπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν Αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς τιθέναι» (Α' Ἰωάν. γ' 16). Ἴδου τὸ μεγαλεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἴδου ἡ ἥρωϊκὴ πλευρὰ τῆς ἀγάπης.

\*

Τὸ τρίτο καὶ τελευταῖο μέρος τῆς εἰσηγήσεως αὐτῆς θὰ τὸ κλείσει ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐγκωμιαστὴς τῆς ἀγάπης, ὁ μέγας Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν Παῦλος. Ἡ περιώνυμος περικοπὴ (Α' Κορ. 13, 1-13), πού ὀνομάστηκε «ὁ ὕμνος τῆς ἀγάπης», θὰ ἔπρεπε νὰ διδάσκεται σ' ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς ἐκπαι-



δεύσεως και ὅλοι μας, μικροὶ και μεγάλοι, αὐτὸν τὸν Ὑμνο θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν εἶχαμε ὁδοδείκτη στὴν πορεία τῆς ζωῆς μας. Τόσα και τόσα ἄλλα τὰ ξέρουμε ἀπ' ἔξω, και τὰ γράφουμε και τὰ ἀντιγράφουμε και τὰ προβάλλουμε και τὰ διαφημίζουμε. Καὶ τὸ ἀριστούργημα αὐτό, τὸ δικό μας, τὸ ἀφήνουμε στὴ γωνία, τὸ περιφρονούμε, τὸ ἀγνοούμε, τὸ θάβουμε, τὸ πνίγουμε στὸν κορεσμὸ τῆς ὕλης και στὰ ψεύτικα εἶδωλα. «*Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ και τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἤχων ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον*» (Α' Κορ. 13, 1). Λόγια τοῦ Παύλου. Ὁμολογία πνευματικῆς ὀριμότητος. Αἰώνιες ἀλήθειες. Κείμενο, ποὺ με τὴ δύναμή του ἀναμοχλεύει τὶς ἀνθρώπινες ψυχές και σὰν ποτάμι ὀρμητικὸ μπαίνει μέσα μας και πραγματοποιεῖ τὸ ἥρεμο, τὸ καρποφόρο και δημιουργικὸ ἔργο τῆς ἀγάπης.

Ἄς ὑπογραμμίσουμε μερικὲς χαρακτηριστικὲς φράσεις τοῦ Ὑμνου αὐτοῦ. Χρησιμοποιώντας ὁ Ἀπ. Παῦλος τὴν λέξη «*πάντα*» τονίζει στὸν στίχο 7: Ἡ ἀγάπη «*πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει*». Στὸν στίχο 13 λέγει ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι ἡ «*μείζων*» τῶν ἀρετῶν και στὸ στίχο 2 λέγει ἐκεῖνο τὸ καταπληκτικὸ, ὅτι και ἂν ἔχωμε τὰ σπουδαιότερα ψυχικὰ προσόντα, ἀλλὰ ἐὰν δὲν ἔχωμε ἀγάπη, τότε ὄχι ἀπλῶς οὐδὲν ὠφελούμεθα, ἀλλὰ γράφει ὁ Παῦλος — «*οὐδὲν εἶμι*». Δηλαδή ὁ ἀνθρώπος δὲν εἶναι πλέον ἀνθρώπος. Γίνεται ὑπὲρ ἀνθρώπου και κτηνάνθρωπος και ὑπεράνθρωπος. Ὅχι ὁμως ἀνθρώπος.

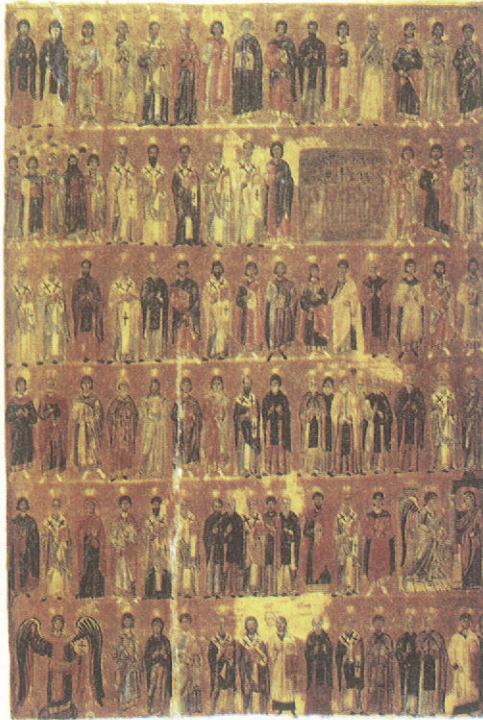
Γι' αὐτὸ και σ' ἄλλες ἐπιστολές του συνεχῶς ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἑθνῶν ἐπανέρχε-

ται στὸ θέμα αὐτὸ τῆς ἀγάπης. Μᾶς τονίζει ὅτι ἡ ἀγάπη εἶναι τὸ «*πλήρωμα τοῦ νόμου*» (Ρωμ. 13, 10). Εἶναι ὁ «*σύνδεσμος τῆς τελειότητος*» (Κολοσσαεῖς 3, 14), ὅτι πρέπει κατὰ ἀγάπην νὰ περιπατοῦμε (Ρωμ. 14, 15) και τὰ πάντα ἐν ἀγάπῃ νὰ γίνωνται (Α' Κορ. 16, 14) και νὰ εἴμεθα «*ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμένοι και τεθεμελιωμένοι*» (Ἐφεσ. 3, 18). Γι' αὐτὸ μᾶς συνιστᾷ ὁ θεῖος Παῦλος: «*Διώκετε τὴν ἀγάπην*» (Α' Κορ. 14, 1). «*Διὰ τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις*» (Γαλ. 5, 13). «*Περισεύετε ἐν ἀγάπῃ*» (Β' Κορ. 8, 7).

\*

Ζοῦμε σ' ἓνα κόσμον ὅπου διαφόρων εἰδῶν ἐναντιοὶ ἄνεμοι ἐδῶ και ἐκεῖ, μακρὰ και κοντὰ μας, πνέουν, φυσοῦν δυνατὰ και ζητοῦν νὰ σβήσουν τὴν ἀναμμένη λαμπάδα τῆς ἀγάπης, τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, ποὺ καίει μέσα

στὶς καρδιές μας. Ὡς Ἐπίσκοπος τῆς ἀγάπης, Μακαριώτατε, ἱστάμενος εἰς «*τόπον και τύπον Χριστοῦ*», τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ποὺ τόσο ἀγάπησε τὸν κόσμον, ὥστε νὰ γεννηθεῖ στὸ ταπεινὸ σπήλαιον τῆς Βηθλεέμ και νὰ σταυρωθεῖ γι' αὐτόν, *εὐχηθεῖτε ὁ Θεὸς νὰ μὴν ἀφήσει ποτέ νὰ σβήσει ἡ λαμπάδα αὐτῆς τῆς ἀγάπης ποὺ προφυλάσσει ἀπὸ τὴν περιπλάνηση στὰ σκοτεινὰ μονοπάτια τῆς κακίας και τοῦ μίσους. Ἡ ἀγάπη εἶναι ἐκείνη ποὺ σφίγγει πάντα τὸ ἀπλωμένο χέρι και τὸ βοηθᾷ. Καὶ αὐτὸ τὸ ἔργο κάνει νύκτα και μέρα ἡ Ἐκκλησία ὑπὸ τὴν δική σας ἔμπνευση και αὐτὸ ἀκριβῶς φανερώνουν και κρύβουν οἱ ἀριθμοὶ ποὺ μᾶς παρουσιάζει ἡ «*Χριστιανικὴ Ἀλληλεγγύη*» σήμερα. Εὐχηθεῖτε, Μακαριώτατε, ἡ ἀγάπη νὰ παραμείνει τὸ ἀληθινὸ και μόνον γνώρισμά μας.*





## Οι εὐχὲς τῆς γεννήσεως

Τοῦ Πρωτοπρεσβ. Κων. Παπαγιάννη

Σέ προηγούμενο ἄρθρο μου ἀναφέρθηκα σέ δημοσίευμα τοῦ π. Θεοδώρου Ζήση, καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, στὸν Ὀρθόδοξο Τύπο τῆς 27.12.2002, στὸ ὁποῖο χαρακτηρίζονται ὡς αἰρετικοὶ «νεοβαρλααμίται» ὅλοι, ὅσοι ὑποστηρίζουν καὶ ζητοῦν κάποιες ἀλλαγές σέ ὅσα ἰσχύουν σήμερα στὴν ὀρθόδοξη λατρεία. Μεταξὺ αὐτῶν μνημονεύονται ὡς ἀξιοκατάκριτοι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ ζητοῦν τὴ σύνταξι νέων εὐχῶν γιὰ τὶς γυναῖκες μετὰ τὸν τοκετὸ κατὰ τὴ διάρκεια τῆς λοχείας. Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ὁ π. Θεόδωρος ὑπαινίσσεται κι ἐμένα· με κατονομάζει ἄλλωστε σέ ἄλλο δημοσίευμά του (Περιοδικὸ Θεοδρομία, τεύχη 1-3 τοῦ 2002, σ. 381).

Πράγματι, ἔχω ἀσχοληθῆ με τὸ θέμα αὐτὸ καὶ ἔχω γράψει δύο φορές: α'. «Ὁ μετὰ τὴν γέννησιν καθαρμὸς τῶν γυναικῶν» (Περιοδικὸ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, 540-1 [1963] 223 κ.έξ.) Καὶ β'. «Αἱ εὐχαὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει παιδίου» (Περιοδικὸ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, 763 [1996] 487 κ.έξ.). Ἐὰς μοῦ ἐπιτραπῆ λοιπὸν νὰ ἐκθέσω καὶ ἀπὸ τὶς στήλες τοῦ Ἐφημέριου τὶς ἀπόψεις μου, γιὰ νὰ κρίνουν οἱ εὐσεβεῖς ἀναγνώσται του ἂν ἀποτελοῦν αἵρεσι.

Ὅσοι ἔχουν στοιχειώδη γνῶσι τῆς ἱστορίας τῆς λατρείας μας καὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν λειτουργικῶν βιβλίων, γνωρίζουν πολὺ καλά ὅτι τὸ Εὐχολόγιό μας ἔλαβε τὴν ὀριστικὴ καὶ ἀποκλειστικὴ μορφή του μετὰ τὴν ἐφεύρεσι τῆς τυπογραφίας. Στὰ χειρόγραφα Εὐχολόγια ὑπάρχει ποικιλία διατάξεων καὶ εὐχῶν γιὰ τὶς περιστασιακὲς ἀκολουθίες, ἀκόμη καὶ γιὰ τὶς ἀκολουθίες τοῦ Γάμου καὶ τοῦ Εὐχελαίου καὶ τῆ νεκρώσιμη ἀκολουθία. Εἰδικὰ δὲ γιὰ τὴ γέννησι παιδιοῦ, ἐκτὸς τῶν γνωστῶν εὐχῶν, ὑπάρχουν στὰ χειρόγραφα καὶ ἄλλες, τὶς ὁποῖες ἐδημοσίευσε ὁ ἀείμνηστος καθηγητῆς Παναγιώτης Τρεμπέλας (Μικρὸν Εὐχολόγιον, τ. 1ος, Ἀθῆναι 1950, σ. 319-323). Οἱ πρῶτοι

ἐκδόται τοῦ Εὐχολογίου περιέλαβαν σ' αὐτὸ τὶς ἐν χρήσει σήμερα εὐχές, ὄχι γιὰτὶ ἦσαν οἱ μόνες ἢ οἱ καλύτερες, ἀλλὰ γιὰτὶ αὐτὲς περιείχοντο στὰ χειρόγραφα ποὺ εἶχαν στὴ διάθεσί τους, κι ἔτσι ἐπεκράτησε ἡ ἀποκλειστικὴ χρήσις τῶν εὐχῶν αὐτῶν καὶ περιέπεσαν σέ ἀχρηστία ὅλες οἱ ἄλλες. Ἄφοῦ λοιπὸν ἐκτὸς τῶν ἐν χρήσει εὐχῶν, οἱ ὁποῖες συμπτωματικὰ βρέθησαν στὰ ἔντυπα Εὐχολόγια, ὑπάρχουν καὶ ἄλλες, ἐνδεχομένως καλύτερες, ἀσφαλῶς δὲν ἀποτελεῖ βλασφημία κατὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὸ νὰ ζητοῦμε τὴ σύνταξι νέων εὐχῶν γιὰ τὴ συγκεκριμένη περίπτωσι. Ἄλλωστε ἔχουν συνταχθῆ στὶς ἡμέρες μας τόσες νέες εὐχές καὶ ἀκολουθίες, γιὰ τὶς ὁποῖες κανεὶς δὲν διανοήθηκε νὰ πῆ ὅτι συνιστοῦν αἵρεσι (βλ. π.χ. Ἀκολουθίαί περιστασιακαί, στὰ Εὐχολόγια ἐκδόσεως τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, καὶ Εὐχαὶ εἰς διαφόρους περιστάσεις τοῦ μακαριστοῦ μητροπολίτου Ν. Ἰωνίας καὶ Φιλαδελφείας Τιμοθέου Ματθαϊάκη, 4 τεύχη καὶ παράρτημα).

Ἐπειτα ἀπὸ τὴ γενικὴ αὐτὴ παρατήρησι ἔρχομαι νὰ ἐκθέσω τοὺς λόγους, γιὰ τοὺς ὁποῖους θεωρῶ ἀναγκαῖα τὴ σύνταξι νέων εὐχῶν ἢ τοῦλάχιστο τὴν τροποποίησι τῶν ἐν χρήσει εὐχῶν, με τὶς ὁποῖες ἡ Ἐκκλησία ὑποδέχεται τὸν νέο ἄνθρωπο ποὺ ἔρχεται στὸν κόσμον.

1. Οἱ ἐν χρήσει εὐχές ἀντιμετωπίζουν τὴ λεχῶ ὡς ἔνοχο. Τὸ αἴτημα ποὺ κυριαρχεῖ σ' αὐτὲς εἶναι ἡ συγχώρησις τῶν ἀμαρτιῶν τῆς, σὰν νὰ διέπραξε βαρῦτατη ἀμαρτία με τὸ νὰ φέρῃ παιδὶ στὸν κόσμον τηρώντας τὴν ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ. Ἐτσι στὴ δευτέρη εὐχὴ διαβάζουμε: «Τὴν παροῦσαν δούλην σου τὴν σήμερον τέξασαν τὸ παρὸν παιδίον, ἐλέησον καὶ συγχώρησον τὰ ἐκούσια καὶ τὰ ἀκούσια αὐτῆς παιίσματα». Καὶ στὴν τρίτη εὐχὴ: «Συγχώρησον τῇ δούλῃ σου τῇ τεξάσῃ σήμερον». Τὴν ἴδια στιγμὴ ὁμως ἐπιβάλλουμε αὐστηρὰ ἐπιτίμια –καὶ δικαίως– στὴ γυναῖκα ποὺ ἀποφεύγει καὶ



παρεμποδίζει την τεκνογονία. Δέν πέφτουμε ἔτσι σέ ὀλοφάνερη καί κραυγαλέα ἀντίφασι;

2. Στίς ἐν χρήσει εὐχές δέν ὑπάρχει οὔτε μία λέξις εὐχαριστίας γιά τή διάσωσι τῆς γυναίκα ἀπό τοὺς κινδύνους τοῦ τοκετοῦ καί γιά τὸ χαρμόσυνο γεγονός τῆς ἀποκτήσεως τέκνου. Ὁ ἅγιος Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης ὁμῶς μᾶς πληροφορεῖ ὅτι «ὁ ἱερεὺς παραγίνεται καὶ δοξολογεῖ τὸν Θεὸν εὐχαριστῶν ὅτι ἄνθρωπος γεγέννηται ἐν τῷ κόσμῳ καὶ σφραγίσας εὐλογεῖ τὸ τεχθέν» (παρὰ Π. Τρεμπέλα, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 326). Εἶναι φανερό ὅτι ὁ ἅγιος Συμεὼν εἶχε ὑπ' ὄψιν του ἄλλες εὐχές διαφορετικὲς ἀπὸ τίς ἐν χρήσει σήμερα. Ἦταν ἄραγε «αἰρετικὸς»;

3. Οἱ ἐν χρήσει εὐχές δέν ἐναρμονίζονται μὲ τίς σημερινὲς συνθήκες. Προϋποθέτουν ὅτι ὁ τοκετὸς ἔγινε στὸ σπίτι, ἢ γυναίκα βρίσκεται ἀκόμη στὸ κρεβάτι («ἀνάστησον αὐτὴν ἀπὸ τῆς κλίνης, ἧς ἐπίκειται», α' εὐχή), καὶ ὅτι ὁ ἱερεὺς καλεῖται τὴν ἡμέρα τῆς γεννήσεως («τὴν σήμερον τέξασαν τὸ παρὸν παιδίον», β' εὐχή. «Τῇ δούλῃ σου τῇ τεξάσῃ σήμερον», γ' εὐχή). Προϋποθέτουν ἐπίσης τὴν παρουσία τῶν προσώπων πού παρευρέθησαν καὶ βοήθησαν στὸν τοκετό, γιά τὰ ὁποῖα ἐπίσης ζητεῖται συγχώρησις ἀπὸ τὸν Θεὸ («Καὶ παντὶ τῷ οἴκῳ, ᾧ ἐγεννήθη τὸ παιδίον, καὶ τοῖς ἀψαμένοις αὐτῆς καὶ τοῖς ἐνθάδε εὐρισκομένοις πᾶσιν ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος Θεὸς συγχώρησον», γ' εὐχή). Σήμερα ὁμῶς τὰ πράγματα ἔχουν ἀλλάξει τελείως. Οἱ τοκετοὶ γίνονται σέ κλινικὲς καὶ μαιευτήρια, ὁ ἱερεὺς καλεῖται μετὰ ἀπὸ ἀρκετὲς ἡμέρες καὶ οἱ παρατυχόντες στὸν τοκετό (γιατροί, μαῖες, νοσηλεύτριες) δέν εἶναι παρόντες. Ἐχουμε λοιπὸν μιὰ τελείως νέα κατάστασι, πού ὄχι μόνο δέν ἀπαγορεύεται, ἀλλὰ καὶ ἐπιβάλλεται νὰ ἀντιμετωπισθῇ μὲ τὴ σύνταξι νέων εὐχῶν πού νὰ ἀνταποκρίνωνται σ' αὐτήν.

4. Ἰδιαιτέρα σκληρὴ εἶναι ἡ «εὐχή εἰς γυναίκα, ὅταν ἀποβάληται», στὴν ὁποία ἡ παθοῦσα χαρακτηρίζεται ὡς «εἰς φόνον περιπεσοῦσα, ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως». Ἀλλὰ μιὰ ἀποβολὴ δέν εἶναι ποτὲ ἐκουσία, ἔστω καὶ ἂν ὀφείλεται σέ κάποια ἀπροσεξία τῆς μητέρας. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ τὴν παρηγορήσουμε στὴ θλίψι τῆς

γιά τὴν ἀπώλεια τοῦ παιδιοῦ τῆς, τῆς προσάπτουμε τὸν χαρακτηρισμὸ τῆς φόνισσας! Ἐκουσία εἶναι ἡ ἀποβολή, ὅταν ἡ μητέρα τὴν ἐπέδιωξε καὶ μὲ ὅποιονδήποτε τρόπο τὴν προκάλεσε· τότε ὁμῶς δέν ἀρκεῖ μιὰ ἀπλή εὐχή γιά τὴ συγχώρησί τῆς, ἀλλὰ ὀφείλει νὰ προσέλθῃ μὲ εἰλικρινῆ μετάνοια στὸ μυστήριον τῆς ἱερᾶς ἐξομολογήσεως καὶ νὰ δεχθῇ τὸ κανονικὸ ἐπιτίμιο.

5. Στὸ δημοσίευμά του στὴ Θεοδομία ὁ π. Θεόδωρος παραθέτει γνώμη τοῦ ἀειμνήστου π. Ἀλεξάνδρου Σμέμαν, ὅτι οἱ εὐχές αὐτὲς «ξεχειλίζουν ἀπὸ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἔγνοια τοῦ Θεοῦ γιά τὸν ἄνθρωπο», καὶ ὅτι «εἶναι γεμᾶτες ἀπὸ γνήσιο σεβασμὸ στὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο» (Θεοδομία, ἔνθ' ἄνωτ., σ. 381, σημ. 38). Σεβαστὴ ἢ γνώμη τοῦ διακεκριμένου κληρικοῦ καὶ θεολόγου, ἀλλὰ δέν εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ τὴν ἀποδεχθοῦμε. Δέν ξέρω ἄλλωστε ποιὲς ἀκριβῶς εὐχές εἶχε ὑπ' ὄψιν του ὁ π. Σμέμαν, ἂν δηλ. στὸ ρωσικὸ Εὐχολόγιον περιέχονται οἱ ἴδιες εὐχές μὲ τίς δικὲς μας. Πάντως οἱ δικὲς μας κάθε ἄλλο παρὰ «ξεχειλίζουν ἀπὸ ἀγάπη» καὶ «ἀπὸ γνήσιο σεβασμὸ στὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο».

6. Παραθέτει ὁ π. Θεόδωρος στὴ Θεοδομία λόγους τοῦ Μ. Ἀθανασίου ἀπὸ τὴν Πρὸς Μαρκελλῖνον ἐπιστολήν *Εἰς τὴν ἐρμηνείαν τῶν Ψαλμῶν*. «Μὴ περιβαλλέτω μέντοι τις αὐτὰ τοῖς ἔξωθεν πιθανοῖς ρήμασι, μηδὲ πειραζέτω τὰς λέξεις μεταποιεῖν ἢ ὅλως ἐναλλάσσειν· ἀλλ' οὕτως ἀτεχνῶς τὰ γεγραμμένα λεγέτω καὶ ψαλλέτω, ὥσπερ εἴρηται». Καὶ προσθέτει ὁ π. Θεόδωρος: «Ἄν εἶχαν τὴν ταπείνωσι τοῦ ἀγίου Ἀθανασίου καὶ τὸν σεβασμὸ πρὸς τὰ παραδεδομένα οἱ σημερινοὶ ἀνανεωτὲς, δύσκολα θὰ ἔφθαναν στὴν ἀπόφασιν στὴ θέση παλαιῶν ἀκολουθιῶν ἢ εὐχῶν, γραμμένων ἀπὸ ἀγίους, νὰ προτείνουν καινούργιες ἀκολουθίες καὶ καινούργιες εὐχές. Μακάρι νὰ ἀποδειχθοῦν μετὰ θάνατον ἅγιοι οἱ συνθέσαντες νέες ἀκολουθίες τοῦ γάμου, ὁ π. Βασίλειος Θερμὸς καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Χρ. Γιανναρᾶς, ὅπως καὶ οἱ προτείνοντες ἀλλαγὲς σέ εὐχές τοῦ γάμου καὶ τοῦ ἀρραβῶνος, καὶ στίς εὐχὰς ἐπὶ λοχεῖα καὶ ἐπὶ γεννήσει παιδιοῦ π. Κων-



σταντίνος Καραϊσαρίδης και π. Κωνσταντίνος Παπαγιάννης. Η Έκκλησία τότε θα άποδεχθεί τὰ κείμενά τους και σύν τῷ χρόνῳ θα άπο-

κτήσουν έκκλησιαστικό χαρακτήρα, θα γίνουν κείμενα συλλογικά, τῆς κοινότητος, και ὄχι άτομικά, προσωπικά, άυτοσχέδια» (Θεοδρομία, σ. 381). Στὰ άνωτέρω ἄς μου έπιτραπή νά παρατηρήσω:

## Νέες Κυκλοφορίες

**«Κώδιξ ειδικῶν θεμάτων Έκκλησιαστικῆς Τάξεως και Έκκλησιαστικῆς Έθιμοτυπίας κατά τὰ έν τῇ Έκκλησίᾳ τῆς Ελλάδος, ἡ περί Τερᾶς Αἰσθητικῆς Δοκίμιον», σχῆμα 17x24, σελίδες 744, τιμῆ 50 €.**

Έκτυπώθηκε και κυκλοφορεῖται άπό τήν Άποστολική Διακονία τῆς Έκκλησίας τῆς Ελλάδος ὁ άνωτέρω τόμος.

Διὰ τοῦ έργου τούτου –τὸ ὁποῖο έτυχε τῆς έγκρίσεως τῆς Διαρκοῦς Τερᾶς Συνόδου τῆς Έκκλησίας τῆς Ελλάδος κατά τήν Συνεδρία τῆς 30ῆς Ἰουλίου 2001– «σκοπεῖται ἡ έπί τὸ σαφέστερον και άναλυτικώτερον ρύθμισις τῶν σοβαρωτέρων και ειδικωτέρων ζητημάτων Έκκλησιαστικῆς Τάξεως και Έκκλησιαστικῆς Έθιμοτυπίας, έν τῇ έπιθυμίᾳ ύποβοηθήσεως και ένημερώσεως πάντων τῶν Έκκλησιαστικῶν Ὁργάνων και δῆ και πρὸς άντιμετώπισιν τῶν ποικίλων δυσχερειῶν και δυσκολιῶν, αἵτινες άναφύονται έκάστοτε, ὡςάκις τίθενται τοιαῦτα θέματα έν τῇ πράξει».

Ὁ έν λόγω Κώδικας, ὅπως άναφέρει και στην εισηγητική του Έκθεση πρὸς τήν Τερᾶ Σύνοδο τὸ άρμόδιο Συνοδικὸ γραφεῖο πού συνέταξε τὸ σχέδιο αὐτοῦ, «εἶναι ίκανός, ἴνα, έν συνδυασμῷ και μετά τῶν σχετικῶν Συνοδικῶν Κανονισμῶν, ύποβοηθήσῃ τὸ έργον τοῦ Προκαθημένου τῆς Έκκλησίας τῆς Ελλάδος, τῆς Τερᾶς Συνόδου αὐτῆς, τῶν Σεβασμιωτάτων Μητροπολιτῶν τῆς αὐτῆς Έκκλησίας, ὡς και τὸ έργον τῶν άρμοδιῶν Ὑπαλλήλων τῆς Τερᾶς Συνόδου, τῆς Τερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, και τῶν Τερῶν Μητροπόλεων, οἵτινες και έπωμίζονται έκάστοτε τὸ βάρος τῆς εὐθύνης διὰ τήν προετοιμασίαν και ὀργάνωσιν τῶν Μεγάλων Έκκλησιαστικῶν Ἀκολουθιῶν και Εορτῶν, ὡς και τῶν Τερῶν Τελετῶν και Έκδηλώσεων».

Τηλ. γιὰ παραγγελίες: 210-7272380, 210-727238

α. Ὅτι τὸ χωρίο τοῦ Μ. Ἀθανασίου άναφέρεται στους Ψαλμούς, δηλαδή σέ λόγους τῆς άγίας Γραφῆς, τοὺς ὁποῖους άσφαλῶς δέν έχουμε δικαίωμα νά τοὺς τροποποιῶμε κατά τὸ δοκοῦν, και ὄχι στίς εὐχές τῆς λατρείας.

β. Ὅτι δέν εἴμαστε καθόλου βέβαιοι ὅτι ὄλες οἱ εὐχές πού ύπάρχουν στὰ έντυπα Εὐχολόγια έχουν συνταχθῆ άπό άγίους, άφοῦ οἱ περισσότερες άπό αὐτές εἶναι άνώνυμες. Και

γ. Ὅτι ἡ Έκκλησία δέν περιμένει νά πεθάνουν πρῶτα οἱ συντάκται τῶν εὐχῶν και νά πιστοποιηθῆ ἡ άγιότης των και τότε νά τίς θέσῃ σέ χρῆσι, αλλά τίς χρησιμοποιεῖ άμέσως, έφ' ὅσον ύπάρχει ποιμαντική και λατρευτική άνάγκη. Οὔτε οἱ συντάκται τῶν εὐχῶν τίς έγραψαν, γιὰ νά χρησιμοποιοθῶν μετά τὸν θάνατό τους, αλλά γιὰ νά άντιμετωπίσουν κάποια ύφισταμένη ἤδη άνάγκη. Και γιὰ νά άναφερθῶ σέ σύγχρονα παραδείγματα, οἱ εὐχές τοῦ Ν. Ἰωνίας Τιμοθέου, πού άνέφερα ἤδη, και πλῆθος άκολουθιῶν τοῦ άειμνήστου ύμνογράφου π. Γερασίμου Μικραγιαννανίτου έτέθησαν σέ χρῆσι, ένῶ άκόμη ζῶσαν οἱ συντάκται των.

Δέν διεκδικοῦμε τήν άγιότητα τοῦ Μ. Ἀθανασίου και τῶν ἄλλων άγίων' άσκοῦντες ὁμως έπί δεκαετίες τήν ποιμαντική διακονία, διαπιστώνουμε τίς νέες συνθηκες και περιπτώσεις πού παρουσιάζονται και συνειδητοποιοῦμε τήν άνάγκη τῆς άντιμετωπίσεως των. Μέσα στὰ πλαίσια τῆς άνάγκης αὐτῆς έντάσσουμε και ζητοῦμε τῇ σύνταξι νέων εὐχῶν και άκολουθιῶν, πού δέν θα ξεφεύγουν βέβαια άπό τὰ ὅρια τῆς άληθινῆς και ὑγιοῦς παραδόσεως. Ὑγιῆς παράδοσις ὁμως δέν εἶναι τὸ νά μένουμε προσκολλημένοι ἄκριτα και άνεξέταστα σέ ὅ,τι βρήκαμε, αλλά κινούμενοι μέσα στὰ πλαίσια τῆς διδασκαλίας τοῦ Κυρίου, τῶν άποστόλων και τῶν πατέρων νά άντιμετωπίζουμε τὰ ποιμαντικά και λατρευτικά προβλήματα πού κατά καιρούς παρουσιάζονται.



## ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ σέ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

# Ἡ ἐνσυνείδητη συμμετοχή τῶν ἐνοριτῶν στό ἐνοριακό ποιμαντικό ἔργο β'

Τοῦ Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,  
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

## Δύο προσπάθειες

**Ἡ** ἀ ἤθελα νά παραπέμψω ἐδῶ σέ δύο προσπάθειες, τίς ὁποῖες, μέ συνεργάτες μου τοῦ Τομέα Χριστιανικῆς Λατρείας, Ἀγωγῆς καί Διαποιμάνσεως, ἀναλάβαμε ἐδῶ καί χρόνια, γιά νά προωθήσουμε τή συνειδητοποίηση τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου ἐκ μέρους τῶν φοιτητῶν μας καί τήν πρόκληση ἐνδιαφέροντος γιά τή συμμετοχή τους σέ αὐτό. Ἡ πρώτη προσπάθεια ἦταν ἡ συγκρότηση ἑνός ἐρωτηματολογίου πού φέρει τόν τίτλο «Ἐνοριακή ὄργανωση καί ζωή». Ἡ ἐφαρμογή του στοὺς φοιτητές μας βρῆκε ἄμεση ἀνταπόκριση καί πολλοί θέλησαν νά γνωρίσουν οἱ ἴδιοι τήν ἐνορία τους σέ ἄλλους καί σέ πολλές περιπτώσεις νά συνεργαστοῦν ἐνεργά σ' αὐτήν. Ἡ ποιμαντική ἀσκηση μέ βάση τὸ ἐρωτηματολόγιο εἶχε τὸν προκλητικό τίτλο «Γνώρισε τήν ἐνορία σου καί γνώρισέ την στοὺς ἄλλους». Τὸ ἴδιο ἐρωτηματολόγιο ἀπέβη ἕνα χρήσιμο ἐργαλεῖο γιά τή γνωριμία τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῶν ἐνοριῶν τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, μέ συγκεκριμένη ἔρευνα πού ἀνέλαβε ὁ Τομέας Χριστιανικῆς Λατρείας, Ἀγωγῆς καί Διαποιμάνσεως στὰ πλαίσια τοῦ μεταπτυχιακοῦ προγράμματος καί μέ πρωτοβουλία τοῦ μεταπτυχιακοῦ μας φοιτητοῦ κ. Τριαντάφυλλου Μπολτέτσου, νῦν γραμματέως τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Φθιώτιδος.

Τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς τῆς ἔρευνας, πού μία πρώτη τους ἐπεξεργασία εἶχαμε ὑποβάλλει πρό καιροῦ στόν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. Χρι-



στόδουλο, ὁ ὁποῖος καί τήν εἶδε μέ πολὺ ἐνδιαφέρον, θὰ σᾶς ἐκθέσουμε σέ λίγο μέ τή βοήθεια τοῦ κ. Μπολτέτσου. Θὰ σᾶς ἀναπτύξει σύντομα πτυχές αὐτῆς τῆς συμμετοχῆς στό ἐνοριακό ποιμαντικό ἔργο ἐπιλέγοντας ὡς τίτλο τῆς σύντομης εἰσηγήσεώς του: Ἀπὸ τὴν μὴ συνειδητὴ στάση στὴν ἐνσυνείδητη δραστηριοποίησή του. Ἡ δεύτερη προσπάθεια ἀναφέρεται στό γνωστό σας ἀπὸ τὴ δημοσίευσή του στόν Ἐφημέριο (τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1998) ἀλλὰ καί ἀπὸ προβολή του ἀπὸ τὸν Τύπο καί τὴν Τηλεόραση: Παιχνίδι τῆς Ἐνορίας. Ἡ ἐφαρμογή του ἀπὸ πολλές ἐνορίες ἀποκόμισε εὐμενῆ σχόλια καί βοηθάει μ' ἕναν τρόπο εὐχάριστο, καί χάρη στὴν εἰκονογράφηση τοῦ π. Χριστοδούλου Φεργαδιώτη, νά μνηθοῦν οἱ παῖκτες, μικροὶ καί μεγάλοι, στὰ μικρὰ καί μεγάλα μυστικὰ τῆς ὀργανώσεως καί ζωῆς τῆς Ἐνορίας. Ἐλπίζουμε ὅτι θὰ ἐκδοθεῖ καί θὰ κυκλοφορηθεῖ εὐρύτερα καί μέ τίς ἀναγκαῖες βελτιώσεις, ὥστε νά ἀποβεῖ ἕνα ἐργαλεῖο παιδιᾶς καί παιδείας.

Ὅσο γνωρίζεις ἕνα ἔργο καλύτερα, τὸ ἀγαπᾶς καί καλύτερα καί προδιατίθεται θετικὰ νά συμμετάσχεις σ' αὐτὸ καί ἀποκτᾶς τὴ βούληση ν' ἀποβεῖς οὐσιαστικὸς συντελεστής στὴν πραγμάτωσή του. Δὲν θὰ ἐπιμείνω περισσότερο πάνω σ' αὐτό. Ἀνήκει στὰ ἀτυχήματα.

## Γνωρίσματα πού διευκολύνουν τὴ συμμετοχὴ

Θὰ ἤθελα μόνο ν' ἀναπτύξω μία πτυχή οὐσιαστικὰ αὐτῆς τῆς συμμετοχῆς, τὴν ὁποία



καὶ ὑπαινηθῆκαμε λίγο πιὸ πάνω, ὅταν ὑποστηρίζαμε ὅτι ἡ στάση τῶν ἐνοριτῶν καὶ ἡ ἀνταπόκρισή τους στὸ ἐνοριακὸ ποιμαντικὸ ἔργο ἐξαρτᾶται σ' ἓνα μεγάλο βαθμὸ ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχη στάση τῶν ποιμένων καὶ τῶν στενῶν συνεργατῶν τους. Ἐπισημαίνω εὐθὺς ἀμέσως, ὅτι οἱ ἐνορίτες προσελκύονται νὰ συμμετάσχουν στὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς ἐνορίας, ὅταν αὐτὸ ἐπιτελεῖται μὲ σοβαρότητα, μὲ ἐπιμέλεια, μὲ συνέπεια, μὲ ἀφοσίωση, μὲ τάξη, μὲ τήρηση τῶν προγραμμάτων, μὲ σεβασμὸ τοῦ χρόνου τους, ὅταν δηλαδὴ ἐμφανίζει τις συνήθεις ἀρετὲς πού πρέπει νὰ διακρίνουν ἓνα ἔργο καὶ ἰδιαίτερα τὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας, πού ἀποβλέπει στὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως ἐλέχθη προηγουμένως. Πολλὲς φορὲς ἓνα ἔργο κρίνεται ἀπὸ τις λεπτομέρειες. Δὲν θὰ ἐπιμείνω αὐτὴ τὴ στιγμή σ' αὐτό. Μὲ ἐνδιαφέρει νὰ τονίσω μία ἄλλη πλευρά, πού τὴ θεωρῶ πολὺ σημαντικὴ, καὶ ἡ ὁποία ἀναφέρεται στὴν ἀντιμετώπιση τῶν ἐνοριτῶν πού θέλουμε νὰ συμμετάσχουν στὸ ἐνοριακὸ ἔργο. Ποιὸ θὰ ἦταν ἐκεῖνο πού θὰ ἐπιτύγχανε πραγματικὰ νὰ δημιουργήσει τὴν κατάλληλη ἀτμόσφαιρα στὶς σχέσεις ποιμένος καὶ ἐνορίτη - ἐνοριτῶν, ὥστε οἱ τελευταῖοι νὰ ἐλκύονταν σὲ μία συνεργασία μὲ τὴν ἐνορία;

Καταλαβαίνετε ὅτι ἐδῶ δίδεται ἔμφαση στὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις καὶ τὰ γνωρίσματά τους, πού θὰ διευκόλυναν ν' ἀναγνωρίσει ὁ ἐνορίτης ὅτι εἶναι ἐπιθυμητὸς καὶ εὐπρόσδεκτος στὴ συνεργασία. Ἐπιγραμματικὰ ἀναφέρω μερικά:

α) Πρῶτο γνώρισμα εἶναι ἡ προσοχή, ἡ ἰδιαίτερη προσοχή πού πρέπει νὰ ἐπιδείξει ὁ ποιμένας στὸν συγκεκριμένον ἐνορίτη. Ἡ κατηγορία «ἐνορίτης» δὲν περιλαμβάνει συλλήβδην ὅλους τοὺς ἐνορίτες, ὅλοι οἱ ἐνορίτες δὲν εἶναι ἴδιοι. Ὁ καθένας εἶναι κάτι τὸ ἰδιαιτέρου καὶ μοναδικό. Ἐχει τὴ δική του ζωὴ, προσωπικὴ, οἰκογενειακὴ, ἐπαγγελματικὴ, ἔχει προβλήματα πού ὀφείλει νὰ ἐπιλύσει, ἔχει τὸν δικό του ρυθμὸ προόδου στὴν πνευματικὴ ζωὴ καὶ τὴν ἀφομοίωση νέων ἐννοιῶν. Ἄπ' ὅλα αὐτὰ φανερώνεται ἡ σημασία μίᾱς

προσωπικῆς καὶ ὅλως ἰδιαίτερας προσοχῆς πρὸς ἓνα ἕκαστο ἐνορίτη.

β) Ἐνα δεύτερο γνώρισμα περιλαμβάνει τὴν ἱκανότητα ἐκτιμῆσεως τοῦ βαθμοῦ ἐξελίξεως τοῦ ἐνορίτη, μὲ ἄλλα λόγια ὁ ποιμένας νὰ μπορεῖ νὰ ἐκτιμῆσει τὴν ὠριμότητα, τὴν ὁποία ὠριμότητα ἔχει ἐπιτύχει ὁ ἐνορίτης πού βρίσκεται μπροστά του. Αὐτὴν τὴν ὠριμότητα πρέπει νὰ σεβαστεῖ ὁ ποιμένας καὶ νὰ ἐκτιμῆσει. Αὐτὸ θὰ προφυλάξει καὶ τοὺς δύο ἀπὸ ὑπερβολικοὺς ἐνθουσιασμοὺς ἢ ξαφνικὲς ἀπογοητεύσεις.

γ) Ὁ σεβασμὸς αὐτὸς τῆς νῦν καταστάσεως δὲν ἀποκλείει ὁ ποιμένας νὰ τηρήσει μιὰ στάση πεποιοῦσεως στὴν ἱκανότητα προόδου καὶ βελτιώσεως τῶν ἐνοριτῶν. Δὲν θέλουμε, οὔτε ἐπιδιώκουμε γιὰ συνεργάτη τὸν τέλειον ἐνορίτη. Προσλαμβάνουμε καὶ συνεργαζόμεστε μὲ ἄτομα τὰ ὁποῖα θὰ πρέπει κι ἐμεῖς νὰ βοηθήσουμε νὰ βελτιωθοῦν καὶ νὰ ἀποδώσουν τὰ τάλαντά τους προσφέροντάς τα στὴν Ἐκκλησία. Ἐμπιστευόμεστε αὐτὰ τὰ ἄτομα καὶ ἐμπνέουμε τὴν ἐμπιστοσύνη μας στὰ ἴδια τὰ ἄτομα. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐνορίτες μας δὲν νομίζουν ὅτι μπορεῖ νὰ τὰ καταφέρουν καὶ νὰ συνεργαστοῦν. Ἐμεῖς θὰ τοὺς ἐμπιστευτοῦμε γιὰ νὰ μπορέσουν καὶ οἱ ἴδιοι νὰ ἐμπιστευτοῦν τὸν ἑαυτό τους στὴ συνέχεια. Τὸ σημαντικότερο βέβαια εἶναι ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος τοὺς ἐμπιστεύεται καὶ τοὺς ἔχει συντάξει στὴν ποίμνη του. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ στάση τοῦ ποιμένα δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει νὰ εἶναι στάση ὑπεροχῆς. Θὰ ἐτόνιζα μάλιστα ὅτι θὰ πρέπει

δ) νὰ μεταχειριστεῖ τὸν ἐνορίτη ὡς ἴσο πρὸς ἴσον. Τὸ γεγονός ὅτι ὁ ποιμένας ἔχει νὰ μεταδώσει κάτι στοὺς ἐνορίτες του, μιὰ γνώση ἢ μεγαλύτερη ἐμπειρία ἀπὸ τὴ δική τους, δὲν τὸν ὀδηγεῖ νὰ πάρει μιὰ στάση ἀνταρχική. Πιστεύει στὴν ἰσοτιμία, θεωρεῖ τοὺς ἐνορίτες ὡς ἴσους καὶ τοὺς προσκαλεῖ σὲ διάλογο. Δὲν ἐπιβάλλει τὴ γνώση ἢ τὴν ἐμπειρία του σὲ αὐτούς, κι ἂν ἀναφέρεται σ' αὐτές, τὸ κάνει μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ τοὺς προκαλέσει σὲ μιὰ ἔρευνα λύσεων πού ἀρμόζουν καλύτερα στὸ ἔργο πού πρόκειται νὰ ἐπιτελέσουν.



Κι αυτό τὸ κάνει γιατί:

ε) *ἐπιδιώκει τὴν προώθηση τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς ὑπευθυνότητας* κάθε ἐνορίτη, ὅσο κι ἂν τὸ ἐνοριακὸ ποιμαντικὸ ἔργο δὲν εἶναι ἀτομικὴ ὑπόθεση καθενὸς ποὺ συνεργάζεται σ' αὐτό, ἐντούτοις θὰ πρέπει νὰ εἶναι καρπὸς ἐλευθερίας καὶ ὑπευθυνότητας.

στ) Ἐνα τελευταῖο γνώρισμα, ποὺ θὰ πρέπει νὰ χαρακτηρίζει τὴ στάση τῶν ποιμένων εἶναι ἡ *ἐλάττωση ἢ δική τους καὶ ἢ προβολή τῶν ἐνοριτῶν*. Ὁ ποιμένας ἀπὸ τὴ θέση ποὺ κατέχει στὴν ἐνορία εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν προβαλλόμενος. Δὲν ἔχει ἀνάγκη προβολῆς. Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τοῦ πάρει ἢ νὰ τοῦ ἀμφισβητήσῃ τὴ θέση του. Οἱ ποιμένες ὀφείλουν νὰ ἐλαττοῦνται οἱ ἴδιοι γιὰ νὰ ἀφήνουν θέση στὴν αὔξηση τῶν ἐνοριτῶν.

Μόνον μὲ τέτοιου εἴδους γνωρίσματα ὁ ποιμένας θὰ δείξει τὴν εἰλικρινὴ πρόθεσή του νὰ συνεργαστεῖ μὲ τοὺς ἐνορίτες του καὶ νὰ τοὺς προσκαλέσῃ νὰ συμμετάσχουν στὸ ἐνοριακὸ ποιμαντικὸ ἔργο. Μία τέτοια στάση ἀσφαλῶς πρέπει νὰ εἶναι εἰλικρινής. Δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐπιτηδευμένη καὶ ἐξωτερική. Δὲν εἶναι καρπὸς μιᾶς ἐκπαιδεύσεως στὶς δημόσιες σχέσεις ἀλλὰ πνευματικῆς καλλιέργειας σὲ βάθος, ἔτσι ὥστε τὸ ἐξωτερικὸ νὰ ἐκδηλώνει τὸ ἐσωτερικὸ ἀποφεύγοντας κάθε ψευδῆ ἐπιγραφή. Μόνον τότε, μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθεῖ μία ἀμφίδρομη ἐπικοινωνία, καὶ οἱ ἐνορίτες θὰ ἀνταποκριθοῦν, λαμβάνοντας τὴν πρόσκληση ὡς πρόκληση καὶ συνειδητά, θὰ ἔλεγα ἐνσυνείδητα, μὲ πλήρη ἐπίγνωση τοῦ ἐγχειρήματος καὶ θεωρώντας το ὡς προσωπικὴ ἐκλογή θὰ θελήσουν νὰ συμμετάσχουν στὸ ποιμαντικὸ ἐνοριακὸ ἔργο.

#### Διοικητικὴ πλαισίωση

Ἐὰν περιγράψαμε μερικὰ γνωρίσματα, ἀπαραίτητα στὴ στάση τῶν ποιμένων, τὰ ὁποῖα θὰ διευκολύνουν τὶς διαπροσωπικὲς σχέσεις μὲ τοὺς ἐνορίτες καὶ τὴ συμμετοχὴ τῶν ἐνοριτῶν στὸ ποιμαντικὸ ἔργο, θὰ πρέπει νὰ σημειώσουμε ἐπίσης ὅτι γιὰ τὴν καλὴ

εὐδόωση τοῦ ἐνοριακοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου ἀπαιτεῖται καὶ ἡ πλαισίωση αὐτοῦ τοῦ ἔργου μὲ σωστὲς διοικητικὲς δομές, μὲ κατάρτιση τῶν στελεχῶν καὶ ἀμφίδρομη ἐπικοινωνία ἀπὸ τὴν κορυφὴ στὴ βάση καὶ ἀπὸ τὴ βάση στὴν κορυφὴ.

Δὲν εἶναι τῆς παρουσίας στιγμῆς νὰ ἀναπτύξω ζητήματα ποὺ ἀφοροῦν στὴν ἐπικοινωνία αὐτή. Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος, στὰ τρία χρόνια τῆς θεοφιλοῦς ποιμαντορίας του ἐπέδειξε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, ὥστε νὰ θεθοῦν ἀσφαλῆ θεμέλια, στὰ ὁποῖα νὰ βασίζεται τὸ Ποιμαντικὸ ἔργο τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν. Ἐμερίμνησε, πέραν τῆς προσωπικῆς του ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς ἐφημερίους, νὰ συντάξῃ μὲ τοὺς στενοὺς του συνεργάτες Κανονισμό γιὰ τὴν Ὁργάνωση τοῦ Ποιμαντικοῦ ἔργου ἐγκριθέντα ἀπὸ τὴν Ἱ. Σύνοδο καὶ νὰ θεσμοθετήσῃ μάλιστα καὶ Κεντρικὴ Διεύθυνση Ποιμαντικοῦ ἔργου ὑπὸ τὸν πανιερώτατον Μητροπολίτην Ἀχελώου κ. Εὐθύμιον. Σὲ ἀγαστὴ συνεργασία μὲ τὸν Πρωτοσύγκελλο καὶ τοὺς Προϊσταμένους διαφόρων αὐτοτελῶν ποιμαντικῶν δραστηριοτήτων, καταβάλλεται προσπάθεια συντονισμοῦ τοῦ ἔργου τῶν ἐπιμέρους Διευθύνσεων, Κέντρων καὶ Ὑπηρεσιῶν τῆς Ἱ. Α. Α. πρὸς ἀποφυγὴ ἐπικαλύψεων· προσπάθεια συνεργασίας καὶ ἀνταλλαγῆς προτάσεων ἀνάπτυξης τοῦ συνολικοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς.

Πιστεύουμε, ὅτι ὁ κανονισμὸς αὐτὸς εἶναι μία ἐγγύηση γιὰ τὴν ἐπὶ ἀντικειμενικῆς βάσεως ὀργάνωση τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Ἐλπίζουμε ὅτι μὲ τὴν βαθμιαία ἐνεργοποίησιν τῶν ἐπιμέρους ἄρθρων καὶ διατάξεων τοῦ κανονισμοῦ θὰ φανοῦν καὶ ἄλλα, πέρα ἀπὸ τὰ μέχρι τώρα ἐπιτευχθέντα, ἀποτελέσματα, μὲ τὴν εὐγενῆ πρόνοια τῶν εὐλαβεστάτων ἐφημερίων, καὶ τῶν λαϊκῶν συνεργατῶν τους, ἐπ' ὠφελείᾳ τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἐν γένει ὅλων τῶν κατοικούντων στὴν πόλη αὐτὴ ποὺ βρίσκονται ὑπὸ τὴν κύρια ποιμαντικὴ εὐθύνη τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου τῆς.



## ΚΛΗΡΙΚΟΛΑΪΚΕΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙΣ ΕΝΟΡΙΩΝ (Ἴερὸς Ναὸς Ἁγίου Δημητρίου, Δήμου Ἁγίου Δημητρίου)

Τοῦ Πρωτοπρεσβ. Ματθαίου Χάλαρη

Ὅπως καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, μὲ τὴν πατρικὴ εὐχή καὶ εὐλογία τοῦ Μακαριωτάτου, πραγματοποιήθηκε τὴν Κυριακὴ 26 Ἰανουαρίου τ.ἔ. τὸ βράδυ, ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ κληρικολαϊκὴ σύναξη, προκειμένου νὰ καθορισθοῦν τὰ πλαίσια τοῦ ποιμαντικοῦ ἐνοριακοῦ ἔργου γιὰ τὴ νέα χρονιά, καθὼς ἐπίσης καὶ γιὰ νὰ ἐπισημανθοῦν τὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα χρίζουν μεγαλυτέρας προσοχῆς πρὸς ἀποφυγὴν ποιμαντικῶν λαθῶν.

Στὴν ἐν λόγῳ σύναξη παρέστη ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Θήρας, Ἄμωροῦ καὶ νήσων κ. Ἐπιφάνιος, καθὼς καὶ ἡ Δημοτικὴ Ἀρχὴ (Δήμαρχος, Ἀντιδήμαρχοι, συμπολίτευση καὶ ἀντιπολίτευση), ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἀστυνομικοῦ Τμήματος, Διευθυντὲς Σχολείων καὶ Δημοσίων Ὁργανισμῶν καὶ πλῆθος ἐνοριτῶν (καταμετρήθησαν 716 πρόσωπα), παρὰ τὶς δυσμενεῖς καιρικὲς συνθήκες.

Ἡ προετοιμασία γιὰ τὴν σύναξη εἶχε ἀρχίσει δέκα πέντε ἡμέρες ἐνωρίτερα, μὲ ἀνακοινώσεις καὶ ἀποστολὴ γραπτῶν προσκλήσεων, τόσο πρὸς τοὺς ἐπισήμους, ὅσο καὶ πρὸς τοὺς πιστοὺς.

Ἰδιαίτερη μνεῖα θὰ πρέπει νὰ γίνῃ στὴν παρουσία πάρα πολλῶν νέων τῆς Ἐνορίας, γεγονός πού προκάλεσε πολὺ θετικὰ σχόλια ἀπὸ μέρους τῶν ἐπισήμων.

Τὸ πρόγραμμα περιελάμβανε εἰσαγωγικὴ ὁμιλία – καλωσόρισμα διάρκειας πέντε λεπτῶν, ἀπὸ ἓνα μέλος τῆς Ε.Ν.Ε. Στὴ συνέχεια ὁ ὑπογραφόμενος ἔλαβε τὸν λόγο καὶ ἀναφέρθηκε στὰ ἐξῆς θέματα:

- Ἐκκλησιαστικὸ Συμβούλιο - Συνεδριάσεις.
- Ἔργασίες ἀνεγέρσεως Ἱεροῦ Ναοῦ.
- Ἐνοριακὸ Φιλόπτωχο Ταμεῖο.
- Ἐνοριακὴ Νεανικὴ Ἑστία.

- Ἐνοριακὴ ἐθελοντικὴ αἰμοδοσία.
- Σχολὴ Γονέων.
- Νέοι τομεῖς ἱεραποστολικοῦ ἔργου.

Ἀκολούθησε ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων, οἱ ὁποῖες ἐπικεντρώθηκαν στὰ ἐξῆς σημεῖα:

1. Ἡ ἐνότητα τῆς πίστεως καὶ ἡ κοινωνία ἐκ τοῦ ἐνὸς Ποτηρίου ἀποτελοῦν τὶς θεμελιώδεις βάσεις τῆς ἐνοριακῆς ζωῆς. Κέντρο ὄλων τῶν ποιμαντικῶν δραστηριοτήτων εἶναι ἡ εὐχαριστιακὴ σύναξη. Παρήγορο μὲν, ἀλλὰ ὄχι ἱκανοποιητικὸ εἶναι τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὸ ἐκκλησιαστικὸν τῶν Κυριακάτικων εὐχαριστιακῶν συνάξεων ὑπερέβαινε κατὰ μέσο ὄρο τὰ ἐννιακόσια πρόσωπα. Ἐλπίζουμε ὅτι μὲ τὴν ὀλοκλήρωση τῶν οἰκοδομικῶν ἐργασιῶν ἀνεγέρσεως τοῦ Ναοῦ μας θὰ μπορούμε νὰ τελοῦμε καὶ στὸν ἰσόγειο χῶρο λατρευτικὲς συνάξεις, προκειμένου νὰ αὐξήσουμε ἀκόμη περισσότερο τὸ ἐκκλησιαστικὸν μας.

2. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑπαρξὴ αἰρετικῶν ομάδων, δὲν εἶχαμε καμία δραστηριότητα. Μέχρι σήμερα δὲν ἔχουμε ἐντοπίσει κάποια αἵθουσα ἢ αἰρετικὸ «στέκι» στὰ ὄρια τῆς Ἐνορίας μας, τὸ ὁποῖο νὰ ἀποτελεῖ κέντρο αἰρετικῶν ἐξορμήσεων.

Τὸν χρόνο πού πέρασε διαπιστώσαμε ὅτι στὴν Ἐνορία μας ὑπάρχουν, ἔχουν ἐγκατασταθεῖ, ἀρκετοὶ ἀλλοδαποί, τοὺς ὁποῖους θὰ πρέπει νὰ προσεγγίσουμε μὲ πολὺ προσοχὴ καὶ διάκριση. Ἦδη βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ μία καινούργια ἐνοριακὴ - κοινωνικὴ πραγματικότητα, τὴν ὁποῖα ὀνομάσαμε «πολυπολιτισμικὴ ἐνορία». Περὶ αὐτοῦ τοῦ κεφαλαιώδους θέματος θὰ ἀσχοληθοῦμε ἐκτενῶς σὲ προσεχῆ κληρικολαϊκὴ σύναξη, ὥστε νὰ παρουσιάσουμε τὸ ἤδη συνηθῆν σχετικὸ ἐνοριακὸ ποιμαντικὸ πρόγραμμα.



3α. Σχετικά με τὸ νεανικὸ ἐνοριακὸ ἔργο, οἱ προσπάθειές μας θὰ ἐπικεντρωθοῦν καὶ πάλι στὰ Σχολεῖα τῆς Ἑνορίας μας. Ἀπὸ πέρυσι ἐφαρμόστηκε μὲ πάρα πολὺ ἐπιτυχία τὸ πρόγραμμα τῶν ἐβδομαδιαίων ἐπισκέψεων ἰδιαίτερα στὰ ἀπογευματινὰ καὶ βραδυνὰ Λύκεια καὶ Ἑπαγγελματικὰ Ἐκπαιδευτήρια (κάθε Δευτέρα 3:30 μ.μ. καὶ 7:15-9:30 μ.μ.), μὲ ἀνοικτοὺς διαλόγους μὲ τοὺς μαθητὲς μέσα στὶς τάξεις τους, κατόπιν ἀδείας τοῦ Διευθυντοῦ τοῦ Σχολείου καὶ σύμφωνης γνώμης τοῦ Συλλόγου τῶν Καθηγητῶν.

Ἀποφασίστηκε νὰ βραβεύεται κάθε χρόνο ἀπὸ τὸν Ἱερό Ναὸ μὲ τὸ χρηματικὸ ποσὸ τῶν 300 εὐρῶ ὁ πρῶτος μαθητὴς, μὲ βάση τὸν βαθμὸ ἀπολυτηρίου, πὺ ἀπεφοίτησε ἀπὸ τὴν Γ' Λυκείου, ἀπὸ κάθε Λύκειο τοῦ Δήμου μας (συνολικὰ ἕξι Λύκεια - ἕξι βραβεῖα), σὲ εἰδικὴ ἐορταστικὴ ἐκδήλωση.

Ἐπίσης, πολὺ καλὴ καὶ ἐποικοδομητικὴ εἶναι καὶ ἡ συνεργασία μας μὲ τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς ὄλων τῶν Σχολείων τοῦ Δήμου μας. Καρπὸς αὐτῆς τῆς ἐπικοινωνίας εἶναι ἡ διανομὴ, κατόπιν αἰτήσεως τῶν καθηγητῶν, ἐγκολπίων Θείας Λειτουργίας (κείμενο καὶ μετάφραση, ἐκδόσεως τῆς Ἑνορίας μας) στοὺς μαθητὲς τῶν Σχολείων τους, οἱ ἐπισκέψεις μαθητῶν στὸ Ναὸ μας, ἀπὸ νήπια ἕως μαθητὲς Λυκείων, γιὰ ἐποπτικὲς Θεῖες Λειτουργίες, οἱ βραδινὲς λατρευτικὲς συναντήσεις μὲ τοὺς μαθητὲς τοῦ νυκτερινοῦ Τ.Ε.Ε. καὶ τὰ μαθήματα Λειτουργικῆς (ἱερὰ σκευή, ἄμφια κλπ.) σὲ μαθητὲς Δημοτικῶν Σχολείων ἐντὸς τοῦ Ναοῦ.

β. Τὸ ἔτος 2002 πραγματοποιήθηκαν τρεῖς «Φιλαδελφίες», 3 ἡμέρα ἐνοριακὰ νεανικὰ συνέδρια (Διακαινήσιμο ἐβδομάδα στὴ Μονεμβασιά, Σεπτέμβριο στὴν Ὑδρα καὶ Χριστούγεννα στὴ Θεσσαλονίκη), μὲ τὴν συμμετοχὴ 50 στελεχῶν τοῦ νεανικοῦ ἔργου.

Ἀνεξάλειπτες ἀναμνήσεις καὶ βαθύτατη συγκίνηση προκάλεσε καὶ τὸ ἱερὸ προσκύνημα πὺ πραγματοποιοῖ ἡ φοιτητικὴ μας παρέα στὶς ἀλησμόνητες Πατρίδες,

ἀπὸ τὴν Πόλη ἕως τὰ βάθη τῆς Ἀσίας, ὅπου ἔφθασε ὁ ἑλληνικὸς στρατὸς τὸ 1922, μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς ἱστορικῆς ἐπετείου τῶν 80 χρόνων ἀπὸ τὴν μικρασιατικὴ καταστροφὴ. Τέλος, πολὺ καλὲς κριτικὲς ἔγιναν καὶ γιὰ τὰ «Δημήτρια 2002».

4. Ἡ Ἑνορία μας, σὲ συνεργασία μὲ τὸν Ἑλληνικὸ Ἐρυθρὸ Σταυρὸ, ἐτοιμάζει πρὸς ἐφαρμογὴ ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ τρέχοντος ἔτους ἕνα νέο ποιμαντικὸ πρόγραμμα ἐθελοντικῆς δράσης, μὲ σκοπὸ τὴν ἐκπαίδευση ἐνηλίκων ἐνοριτῶν μας στὴν ἀντιμετώπιση ἐκτάκτων καταστάσεων ὅπως, σεισμοί, πυρκαγιές, πλημμύρες, θαλάσσια ἀτυχήματα, προστασία θαλασσίου περιβάλλοντος κλπ., ἀπὸ εἰδικοὺς ἐκπαιδευτὲς τοῦ Ε.Ε.Σ.

Πολὺ καλὴ ἐργασία ἔγινε ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴ αἰμοδοσίας τῆς Ἑνορίας μας, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν συγκέντρωση 417 μονάδων αἵματος ἀπὸ τὶς δύο αἰμοληψίες πὺ πραγματοποιήθηκαν τὸ περασμένο ἔτος, καθὼς ἐπίσης καὶ στὴ Σχολὴ Γουέων, ἀφοῦ κατὰ μέσο ὄρο συμμετείχαν στὶς ἐβδομαδιαῖες συναντήσεις 60 ἄτομα. (Μαθήματα παιδαγωγικὰ – α' κύκλος καὶ παροχῆς πρώτων βοηθειῶν – β' κύκλος).

Τὸ κύριο μέρος τῆς συνάξεως τελείωσε μὲ τὴν τοποθέτηση τοῦ Δημάρχου, ὁ ὁποῖος γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ τάχθηκε στὸ πλευρὸ τοῦ Ναοῦ μας καὶ τῶν ἐνοριακῶν δραστηριοτήτων.

Κατὰ κοινὴ ὁμολογία ἡ κληρικολαϊκὴ συνέλευση σημείωσε ἐπιτυχία καὶ ἔδωσε τὴν εὐκαιρία σὲ ὅσους ἐκ τῶν ἐνοριτῶν μας παρευρέθησαν, νὰ συνειδητοποιήσουν ὅτι ἀποτελοῦν βασικὰ στελέχη - συνεργάτες τοῦ ἐνοριακοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου, συνυπεύθυνοι γιὰ ὅ,τιδήποτε γίνεται μέσα στὸν ἐνοριακὸ χῶρο.

Ἡ συνέλευση ὁλοκληρώθηκε μὲ εὐχαριστίες, πὺ ἀπηύθυνε ὁ πρόεδρος τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Συμβουλίου πρὸς τοὺς παρευρεθέντες γιὰ τὸ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὸ ἐνοριακὸ ἔργο καὶ μὲ τὴν προσφορὰ γλυκιμάτων.



# ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΑ

Τοῦ Κωνσταντίνου Χολέβα

## Γιατί ἀμφισβητοῦν τὸ Κρυφὸ Σχολεῖο

Κάθε χρόνο ἡ ἐπέτειος τῆς 25ης Μαρτίου ἀποτελεῖ τὴν ἀφορμὴ γιὰ λίγους, ἀλλὰ θορυβώδεις, διανοητὲς τοῦ τόπου μας νὰ ἀμφισβητήσουν τὴν προσφορὰ τοῦ Ὁρθοδόξου κλήρου στὴν προετοιμασία καὶ στὴν διεξαγωγὴ τοῦ Ἀγῶνος. Τὰ βέλη τους στρέφονται κυρίως κατὰ τοῦ Κρυφοῦ Σχολεῖου, τὸ ὁποῖο ἀμφισβητοῦν μὲ ἀβάσιμα ἐπιχειρήματα. Τὸ κύριο ἐπιχείρημα πού χρησιμοποιοῦν εἶναι ὅτι οὐδέποτε οἱ Ὁθωμανοὶ ἀπηγόρευσαν τὴν παιδεία τῶν ἑλληνοπαίδων, παράδειγμα τὰ γνωστὰ Σχολεῖα τοῦ 18ου αἰῶνος στὰ Γιάννενα, στὴν Κοζάνη, στὸ Ἅγιον Ὄρος, στὴν Σμύρνη κλπ. Ἄρα, καταλήγουν, τὰ περὶ Κρυφοῦ Σχολεῖου εἶναι μῦθος, τὸν ὁποῖο ἐπλασε ἡ Ἐκκλησία.

Οἱ ἀπαντήσεις εἶναι πολλές καὶ προέρχονται ὄχι μόνον ἀπὸ Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ξένους ἱστορικούς. Ἀναφέρουμε τὶς κυριώτερες:

α) Ὅπως παρατηρεῖ καὶ ὁ Βρεταννὸς ἱστορικός καὶ κορυφαῖος Βυζαντινολόγος, ὁ Σπῆβεν Ράνσιμαν, πού πέθανε τὸ 2001, δὲν ὑπῆρχε ἐνιαεῖα Τουρκοκρατία στὸν χῶρο καὶ στὸν χρόνο. Τὰ θέματα τῆς ἐκπαιδεύσεως ἦσαν στὰ χέρια τοῦ κάθε τοπικοῦ Ὁθωμανοῦ πασαῖ ἢ μπέη, ὁ ὁποῖος τὰ ρύθμιζε ἀναλόγως τῆς αὐθαιρεσίας του, τῆς ἰδιορρυθμίας του καὶ κυρίως τοῦ φιλοδωρήματος πού τοῦ ἔδιδαν οἱ ὑπόδουλοι Ρωμηοί. Ἔτσι ἔχουμε περιπτώσεις νὰ λειτουργεῖ ἐλεύθερα ἓνα σχολεῖο γιὰ ἑλληνόπουλα ἐπὶ λίγα χρόνια καὶ στὴν συνέχεια νὰ διαλύεται καὶ τὰ παιδιὰ κλαίοντας νὰ στέλνονται στὸ σπίτι τους. Τότε ἀκριβῶς χρειάστηκε ἡ ἐπέμβαση τῆς Ἐκκλησίας μὲ τὰ Κρυφὰ Σχολεῖα τῶν Μοναστηριῶν.

β) Τὴν πρώτη μαρτυρία περὶ Κρυφῶν Σχολειῶν μᾶς τὴν δίδει ἓνας ξένος πού ἐπεσκέφθη τὴν χώρα μας μετὰ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Πρόκειται γιὰ τὸν Ἀμερικανὸ Πρόξενο Κάρολο Τάκερμαν, ὁ ὁποῖος ρωτοῦσε τοὺς Ἕλληνες πού συναντοῦσε πῶς ἔμαθαν τὴν γλῶσσα καὶ τὴν Ἱστορία τους. Καὶ οἱ περισσότεροι τοῦ

ἀπαντοῦσαν: Στὸ Κρυφὸ Σχολεῖο, στὸ μοναστήρι πού ἦταν κοντὰ στὸ χωριὸ μας!

γ) Θαυμαστὴ εἶναι καὶ μία μαρτυρία ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνος. Ὁ Γάλλος δημοσιογράφος Ρενέ Πινὸ ἐπεσκέφθη τὸ 1913 τὸ Ἀργυρόκαστρο τῆς Βορείου Ἡπείρου μαζί μὲ τὸν ἐλευθερωτὴ Ἑλληνικὸ Στρατό. Καὶ ἐκεῖ ρώτησε τὰ ἑλληνόπουλα πῶς ἤξεραν τόσο καλὰ τὴν γλῶσσα καὶ τὴν Ἱστορία τοῦ ἔθνους των. Μὲ ἓνα στόμα δεκάδες παιδιὰ καὶ ἔφηβοι τοῦ ἀπήντησαν ὅτι ἡ Ὁθωμανικὴ Κυβέρνηση τοὺς ἐπέτρεπε μὲν τὴν διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας, ἀπηγόρευε ὅμως κάθε ἀναφορὰ στὴν ἑλληνικὴ Ἱστορία. Γι' αὐτὸ γινόντουσαν κρυφὰ μαθήματα. Ἡ μαρτυρία αὐτὴ ἀναφέρεται στὸ βιβλίο του «*Δυστυχησμένη Βόρειος Ἡπειρος*», τὸ ὁποῖο κυκλοφορεῖται καὶ στὰ ἑλληνικά.

Ἄλλὰ καὶ τὰ πολυάριθμα τοπωνύμια βροντοφωνάζουν τὴν ὑπαρξὴ Κρυφῶν Σχολειῶν. Σὲ ὅλα τὰ μέρη τοῦ τότε ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ ἡ παράδοση μιλά γιὰ Κρυφὸ Σχολεῖο σὲ σπηλιὰ ἢ σὲ μοναστήρι. Ἄραγε ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπενόησε ἢ τὰ ἐπέβαλε ἡ Ἐκκλησία; Ἐπιτέλους, λίγη σοβαρότης δὲν βλάπτει!

## Καὶ Ἐφημέριος καὶ μαθητὴς Λυκείου

Ἀπὸ τὴν ἐφημερίδα «*Ἐλεύθερο Βῆμα*» τῶν Σερρῶν τῆς 5/2/2003 ἀναδημοσιεύουμε τὴν ἀκόλουθη εἶδηση πού μᾶς προξένησε ἰδιαίτερη ἐντύπωση:

«*Ἀνήμερα τῆς Σχολικῆς Ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν οἱ καθηγητὲς καὶ οἱ μαθητὲς τοῦ 4ου ΤΕΕ (Ἑσπεριοῦ) Σερρῶν συγκεντρώθηκαν στὸ μικρὸ ἀμφιθέατρο τοῦ Ἱστορικοῦ Συγκροτήματος ὅπου στεγάζονται τὸ 1ο-3ο-4ο ΤΕΕ καὶ ΣΕΚ Σερρῶν καὶ ἐτέλεσαν τὴν παραδοσιακὴ τελετὴ τῆς κοπῆς τῆς βασιλόπιττας τιμώντας ταυτόχρονα τὴν μνήμη τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, μὲ ἀναφορὰ στὸ ἔργο τους καὶ τὴν προσφορὰ τους στὴν Ὁρθοδοξία καὶ τὸν Ἑλληνισμό ἀπὸ τὸν Διευθυντὴ τοῦ 4ου ΤΕΕ. Ὁ ἱερεὺς - μαθητὴς τοῦ 4ου ΤΕΕ καὶ ἐφημέριος τοῦ Λιμνοχωρίου πατήρ Παναγιώτης Χατζήφωτιοῦ εὐλόγησε τὴν βασιλόπιττα καὶ τὰ πιτάκια».*



Ὁμολογουμένως εἶναι ἄξιος συγχαρητηρίων γιὰ δύο λόγους ὁ ἐν λόγω κληρικός. Πρῶτον, γιὰ τὴν φιλομάθειά του καὶ γιὰ τὸν μόχθο ποὺ καταβάλλει ὡς μαθητῆς τοῦ Ἑσπερινοῦ Λυκείου χωρὶς νὰ παραμελεῖ τὰ ἐφημεριακά του καθήκοντα καὶ δεύτερον, διότι φροντίζει νὰ ἐμβαπτίζει τοὺς συμμαθητὲς καὶ τοὺς διδασκάλους του στὰ νάματα τῆς ἑλληνορθοδόξου Παραδόσεως.

### Ἡ Λειτουργικὴ Ἀναγέννηση

Πολλὲς συζητήσεις γίνονται τὸν τελευταῖο καιρὸ περὶ τοῦ θέματος τῆς Λειτουργικῆς Ἀναγεννήσεως καὶ τῆς ἐνεργότερης συμμετοχῆς τῶν πιστῶν στὴν Θεία Λατρεία. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ θεωροῦμε χρήσιμη τὴν ὑπενθύμηση ὀρισμένων καιριῶν ἐπισημάνσεων ποὺ ἔκανε ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος κ. Χριστόδουλος ὁμιλῶν στὴν Ἱεραρχία τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1998.

«...Τὸ αἴτημα γιὰ τὴ λειτουργικὴ μας ἀναζωπύρωση καὶ ἀναμόρφωση διατυπώνεται ἐπ' ἐσχάτων μὲ πολὺ σοβαρὸ τρόπο. Ἐτσι προβάλλει ἐπιτακτικὴ ἢ ἀνάγκη γιὰ μιὰ λειτουργικὴ ἀναγέννηση καθὼς καὶ γιὰ τὴν μείζονα ἀξιοποίηση τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου στὴν Ἐκκλησία. Καὶ ἡ μὲν ἀνάγκη γιὰ λειτουργικὴ ἀναγέννηση εἶναι ἐμφανὴς καθὼς καὶ ἀπλοὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ διαπιστώνουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ ψαύσῃ μὲ ρεαλισμὸ ὠρισμένες πτυχὲς τῆς λειτουργικῆς μας ζωῆς καὶ νὰ τάμη ὁδοὺς ποὺ θὰ ἐξασφαλίζουν τὴν βιωματικὴ συμμετοχὴ τῶν πιστῶν στὰ δρώμενα τῆς λειτουργίας τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι νέο, ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ εὐκόλο. Συγκρούονται τὸ παλῆθ' μὲ τὸ νέο, ἢ παράδοση μὲ τὴν πρόοδο. Στὸ χῶρο αὐτὸ κάθε καινοτομία πρέπει νὰ ζυγίζεται καλά. Μὴ καὶ ἀπὸ ἐπιπολαιότητα προκληθῆ ζημία στὴν Ἐκκλησία καὶ σκανδαλισμὸς στοὺς πιστοὺς. Τὸ δὲ πρόβλημα τῆς ἐνιαίας καὶ ὁμοιόμορφης Τελετουργικῆς εἶναι συναφὲς καὶ ἀποβλέπει στὸ νὰ γνωρίζουν οἱ πάντες “πὼς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεισθαι”, καὶ νὰ λείψουν οἱ ποικίλοι αὐθαίρετοι τρόποι τοῦ τελεῖν τὴν Θ. Λειτουργία καὶ τὶς ἄλλες ἱερὲς Ἀκολουθίες. Πρὸς τοῦτο συγκροτήθηκε, μὲ συνοδικὴ ἀπόφαση, εἰδικὴ Ἐπιτροπὴ, τὰ πορίσματα τῆς ὁποίας θὰ ἔλθουν ἐνώπιόν μας προσεχῶς».

### Ὁρθοδοξία καὶ Παλαιὰ Διαθήκη

Στὸ περιοδικὸ «Ἀναλόγιον» τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κοζάνης (τεῦχος 3/2002) δημοσιεύεται ἓνα ἐνδιαφέρον ἄρθρο τοῦ καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Α.Π.Θ. κ. Νικολάου Μαρτσούκα. Ἀπὸ τὸ κείμενο αὐτὸ ἀναδημοσιεύουμε τὴν ἀπάντηση ποὺ δίδει ὁ ἀρθρογράφος στοὺς ἐπωνύμους ἢ ἀνωνύμους, οἱ ὁποῖοι ἐπιτίθενται κατὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης συνταυτιζόμενοι μὲ τοὺς νεοπαγανιστές.

«Ἐξάπαντος τούτῃ ἢ ἐπίθεση κατὰ τῆς Π. Διαθήκης κρύβει κατὰ ραφιναρισμένον τρόπο ἓναν ἰδιότυπον, συγκεκαλυμμένον καὶ ἄκρως ἐπικίνδυνον ρατσισμό. Ἐτσι ἀποτελεῖ ὀδυνηρὴ ἔκπληξη τὸ γεγονός ὅτι τὶς ἀπόψεις αὐτὲς συμμερίζονται ὁ Μ. Θεοδωράκης καὶ ὁ Μαρκόπουλος, δύο τόσο προικισμένοι καλλιτέχνες καὶ δημιουργοὶ ὑψηλοῦ πολιτισμοῦ. Ἐπομένως, πρόκειται γιὰ μιὰ τραγικὴ τὸν πλάνη, ἐξάπαντος καὶ γιὰ ἄγνοια. Μένει κανεὶς ἀπορημένος στὸ ἔπακρο γιὰ τὴν πλάνη καὶ τὴν προχειρολογία αὐτῶν τῶν δημιουργῶν. Τί νομίζουν, λοιπόν, ὅτι εἶναι ἡ Π. Διαθήκη; Ἐνα βιβλίον σὲ κάποιον ράφι βιβλιοθήκης, τὸ ὁποῖο μοροῦμε νὰ τὸ πετάξουμε; Ὁμως, ἡ Π. Διαθήκη ἐνσωματώθηκε ὀργανικὰ στὸν πολιτισμὸν μας καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἀκόμη καὶ σὲ παγκόσμιες μορφὲς πολιτισμοῦ. Πῶς μπορούμε νὰ τὴν ἀποβάλουμε; Μήπως νομίζουν ὅτι ἡ Π. Διαθήκη εἶναι σὰν τὸ ποικάμισο τῆς πρωτινῆς τῶν ιδεολογιῶν; Λόγου χάριν, πῶς θὰ ἐξοβελιστεῖ ἡ Π. Διαθήκη ἀπὸ τὴν ἀξεπέραστη βυζαντινὴ εἰκονογραφία; Ἄν ἔχουν δεῖ τὸ καλύτερον ἴσως ψηφιδωτὸ τοῦ κόσμου, τὴ δόξα τοῦ Κυρίου, τὸ ὁποῖον βρίσκεται στὴ μονὴ Λατόμου, στὴ Θεσσαλονίκη, πῶς θὰ ἐξηγήσουν τὶς παραστάσεις χωρὶς τὴν Π. Διαθήκη; Τέλος, ἡ φανατικὴ αὐτὴ ἐπίθεση –ἡ ὁποία γίνεται καὶ μὲ τὸ ὑψηλὸ κύρος αὐτῶν τῶν δημιουργῶν– κατὰ τῆς Π. Διαθήκης, ἐνὸς ὑπέρτατου καὶ φιλοκαλικοῦ μνημείου, ἀποτελεῖ δεινὴ ὕβρη ὅχι μόνον ἐναντίον τῆς Ὁρθοδοξίας ἀλλὰ καὶ κατὰ τοῦ Ἰσλάμ καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ. Θὰ πρόσθετε μάλιστα κανεὶς ὅτι μιὰ τέτοια ἐπίθεση μοιάζει νὰ ἔναι χειρότερη ἀπὸ ὅ,τι ἡ παράδοση ἐνὸς βιβλίου στὴν πυρά! Καὶ τοῦτο συμβαίνει, ἐπειδὴ ἐπιχειρεῖται νὰ ἀκρωτηριαστεῖ μέσῳ διανοήσεως καὶ καλλιτεχνίας ἓνας τεράστιος πολιτισμὸς».

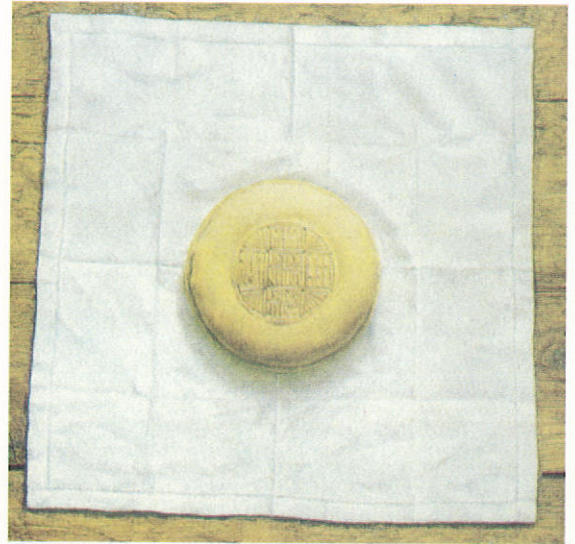


## Θυσιάζεσθαι – θυσιάζειν

Γράφει ο Μανώλης Μελινός

**Ο** μεγάλος παραδοξολόγος και ειρωνικός ανατροπέυς, στο βαρυσήμαντο διάγγελμα Του προσκαλεί: «*Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν...*». Ζητᾷ τὴν ἄρση τοῦ σταυροῦ, τὴν ἀυταπάρνηση ἀπὸ ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐκουσίως καὶ ἀβιάστως Τὸν ἀκολουθοῦν. Προσθέτει: «*Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν (ζωὴν) αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν...*». Πρωτάκουστος ὁ λόγος καὶ ἀσφαλῶς ἀνεπανάληπτος. Ἐξαγγέλεται ἔτσι ἓνας νόμος, ἐκ πρώτης ὄψεως «περίεργος», βαθὺς ὅμως καὶ μεγάλος. Θυσία τῆς ζωῆς, γιὰ χάρη τῆς ζωῆς! Δὲν ζητεῖ ν' ἀρνηθοῦμε τὴν ζωὴ, ἀλλὰ νὰ τὴν θυσιάσουμε. Ἄλλο ἄρνηση καὶ ἄλλο θυσία τῆς ζωῆς. Ἡ ἄρνηση ἐκμηδενίζει, ἐνῶ ἡ ἐκουσία θυσία ὑψώνει, ὠραίζει, διαιωνίζει σὲ μιὰν ἄλλη, ἀνώτερη βαθμίδα.

Εἶναι ἀγώνας ἡ ζωὴ· θυσία, σταυρός. Στάδιον ὁ χρόνος τῆς ἐπιγείου πορείας μας. Στρατιώτης τοῦ πνευματικοῦ ἀγῶνος ὁ κάθε ἄνθρωπος, σὲ μιὰν ἐπιστράτευση μόνο γιὰ ἓνα Ἰδανικό. Τὰ Ἰδανικά θέλουν θύματα. Βέβαια τοῦτο εἶναι ἀντίθετο στὸν νόμο τῆς ζωῆς· φαινομενικὰ ὅμως. Ὁ Κύριος ποὺ ἐπέφερε ἀνατροπὴ τοῦ σκέπτεσθαι καὶ ἐνεργεῖν, ἐξαγγέλλει κάτι ποὺ ὁ ἴδιος πρῶτος πραγματοποιοῦσε κατὰ τρόπο μοναδικό: Τὴν θυσία τῆς ζωῆς, γιὰ χάρη ἐνὸς Ἰδεώδους ὑψηλοῦ. Στὸν Γολγοθᾶ μυσταγωγεῖται ἡ μεγάλη Θυσία τοῦ Θεανθρώπου, γιὰ χάρη τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τότε ὁ δρόμος



τῆς θυσίας εἶναι εὐλογημένος. Τὸ κερὶ εἶναι προορισμένο ν' ἀνάψει καὶ νὰ φωτίσει. Ἔτσι ἡ «ζωή» του θὰ κρατήσει λίγα λεπτά. Ἄν ὅμως τὸ φυλάξουμε ἀκέραιο, ἀκαυτο, θὰ ζήσει βέβαια λίγα χρόνια, δίχως ὅμως νὰ ἐκπληρώσει τὸν προορισμό του. Τὴν ζωὴ μας, «*καιομένην λαμπάδα τὴν ἐξ ἀρετῶν*», θὰ πρέπει νὰ τὴν μεταβάλουμε σὲ μυσταγωγία θυσιαστική.

Σήμερα πολλοὶ ἔπαψαν νὰ πιστεύουν σὲ Ἰδανικά. Μιλοῦν βέβαια γι' αὐτά, ἀλλὰ — ὄχι σπάνια — γιὰ νὰ τὰ καπηλεύονται. Σπαταλοῦν τὴν ζωὴ τους, χωρὶς σκοπό. Γι' αὐτὸ κι αὐτὴ καταντᾷ χωρὶς νόημα, ἄχαρη, κατάπικρη, ἀγχώδης, συχνὰ ἀπελπισμένη... Ἀποφεύγουν τὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ φορτώνονται χίλιους δύο ἄλλους σταυροὺς πολὺ πιὸ βαρεῖς καὶ πικροὺς. Δὲν ἔχουν προφανῶς ἀντιληφθεῖ ὅτι μέσα στὰ χριστιανικὰ πλαίσια, ὁ σταυρὸς γίνεται πιὸ λαφρὺς, ὁ ἀγώνας παιχνιδι, ὁ πόνος θρίαμβος! Ὁ θρίαμβος τοῦ πνεύματος κορυφώνεται ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου συντρίβεται καὶ θυσιάζεται ἡ ζωὴ. Ὅμως θυσιάζοντας τὴν ζωὴ, στὴν πραγματικότητα τὴν κερδίζουν. Τὴν κατακτοῦν μέσα στὴν αἰωνιότητα...





## Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Τοῦ Ἀρχιμ. Ἐπιφανίου Οἰκονόμου

Ἐκπροσώπου Τύπου τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου

Κυριακὴ Ε' Νηστειῶν. Μάρκ. ι', 32-45  
(13 Ἀπριλίου 2003)

«Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω...»

Κυριακὴ πέμπτη τῶν Νηστειῶν καὶ ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία μᾶς εἰσάγει πιά στὴν τελικὴ εὐθεία τῆς Μεγ. Τεσσαρακοστῆς, στὸ τέλος τοῦ δρόμου ποὺ ὀδηγεῖ στὸ Γολγοθᾶ καὶ στὴν Ἀνάστασι. Εἶναι ἡ στιγμή κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ἰησοῦς «*παραλαμβάνει τοὺς δώδεκα μαθητὰς αὐτοῦ*» καὶ τοὺς μιλά γιὰ ἐκεῖνα ποὺ πρόκειται νὰ τοῦ συμβοῦν. «*Ἴδου, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα...*».

Τοὺς μιλάει γιὰ τὴν πορεία τοῦ πάθους καὶ τοῦ Σταυροῦ, τὴν ὁποία ἤρθε πιά ὁ καιρὸς ν' ἀκολουθήσει, καὶ προκαλεῖ τὸ ἔντονο ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν Του, οἱ ὁποῖοι γιὰ μία ἀκόμα φορά παρεξηγοῦν τὰ λεγόμενά Του καὶ ζητοῦν πρωτοκαθεδρίες, δικαίωση, λύτρωση. Καὶ τότε ὁ Ἰησοῦς ἀπευθύνει ἓνα τραγικὸ ὅσο καὶ συγκλονιστικὸ ἐρώτημα, ἓνα ἐρώτημα ποὺ δὲν ἀπαντήθηκε τότε, ἀλλὰ καὶ οὔτε ἔχει ἀπαντηθεῖ ὡς τώρα, ἓνα ἐρώτημα μὲ τὸ ὁποῖο εἰσήγαγε ἓνα κορυφαῖο θέμα γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου μέσα στὸν κόσμο: «*Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω...*».

Ποῖο εἶναι τὸ ποτήρι ποὺ πίνει ὁ Κύριος καὶ τὸ Βάπτισμα ποὺ θὰ λάβει στὸ ἀμέσως προσεχὲς μέλλον; Τί κρύβουν αὐτὰ τὰ αἰνιγματικά, μὰ καὶ τόσο περιεκτικὰ λόγια τοῦ Θεανθρώπου, λίγες στιγμὲς πρὶν τὸ ἄχραντο Αἷμα Του χυθεῖ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς καὶ σωτηρίας; Εἶναι τὸ ποτήρι τοῦ πόνου, τῆς θλίψης, τῆς σκληρῆς δοκιμασίας, εἶναι τὸ βάπτισμα τῶν δακρῶν, τοῦ αἵματος.

Καὶ τὸ ἐρώτημα αὐτὸ ἔχει, βέβαια, διαχρονικὴ ἰσχὺ καὶ σημασία, εἶναι ἓνα ἐρώτημα ποὺ ἀπευθύνεται στὸν ἀνθρώπο κάθε ἐποχῆς, κάθε ἡλικίας, κάθε κοινωνικῆς κατάστασης, κάθε μορφωτικοῦ ἐπιπέδου. Ἀπευθύνεται σ' ὅλους ἐμᾶς ποὺ πορευόμαστε στὸ καμῖνι τῆς ζωῆς καὶ

ἀντιμετωπίζουμε καθημερινὰ θλίψεις καὶ δοκιμασίες, ἀγωνίες καὶ πόνους, εἴτε σωματικούς, εἴτε ψυχικούς. Γιατὶ δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ποὺ ἔζησε ἢ ποὺ θὰ ζήσει σ' αὐτὸ τὸν κόσμο, ποὺ νὰ μὴ γευτεῖ τὸ ποτήρι τοῦ πόνου καὶ τῶν δακρῶν.

Γεννιόμαστε μὲ τὸ κλάμα στὰ μάτια καὶ τὰ στηθὴ μας φουσκώνουν πολλές, πάρα πολλές φορές ἀπὸ τ' ἀναφιλητά, μέχρι τὴν ὥρα, σχεδόν, ποὺ θὰ φύγουμε ἀπὸ τὸν κόσμο. Κοιλάδα τοῦ κλαυθμῶνος ὀνόμασαν τὴ γῆ μας, γιατί εἶναι ποτισμένη ἀπὸ τὰ ἀμέτρητα δάκρυά μας.

Ὁ πόνος εἶναι μιὰ γλώσσα παγκόσμια, ποὺ μιλάει στὶς ψυχές. Ὅταν ἔχεις πονέσει πολὺ, μπορεῖς νὰ μιλήσεις καὶ νὰ σέ καταλάβουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, ὅλης τῆς γῆς. Ἀλλὰ παράλληλα, ἀποτελεῖ κοινὴ μοίρα καὶ στὴ σαρκικὴ καὶ στὴν πνευματικὴ ζωὴ. Ἡ βασικὴ, ὅμως, διαφορὰ εἶναι ὅτι στὴν πρώτη περίπτωση ὁ πόνος μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει στὸ θάνατο, ἐνῶ στὴ δευτέρῃ ὀδηγεῖ στὴ ζωὴ, γιατί, ὅπως γράφει ὁ σοφὸς **Ντοστογιέφσκι**, «*ὁ πόνος εἶναι ἡ μόνη αἰτία τῆς συνειδήσεως*». Μπορεῖ νὰ γίνῃ ἀφορμὴ νὰ συναίσθανθοῦμε τὸ μέγεθος τῆς πτώσης καὶ τῆς ἀμαρτωλῆς καὶ ζοφώδους κατάστασης στὴν ὁποία ἔχουμε εἰσάγει τὴ ζωὴ μας. «*Οἱ θλίψεις ποὺ παρατηροῦνται στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων, εἶναι συνέπεια τῶν προσωπικῶν τους ἐλαττωμάτων*», σημειώνει ὁ **Ἀββᾶς Μάρκος**. «*Ἐάν, ὅμως, τίς ὑπομείνουμε ἀγογγύστως, διὰ προσευχῆς, ἐπανακτῶμεν καὶ πάλιν τὴν ψυχικὴν μας ὑγείαν*».

Νὰ ποιὸς εἶναι ὁ ρόλος τῶν πόνων καὶ τῶν δοκιμασιῶν στὴ ζωὴ μας, ρόλος παιδευτικός, ρόλος θεραπευτικός. Εἶναι φάρμακο τῆς ψυχικῆς μας ἀσθένειας, εἶναι ἐλιξίριο τῆς πνευματικῆς ζωῆς. Ἄρκει ν' ἀντέξουμε, νὰ ὑπομείνουμε, νὰ νικήσουμε καὶ νὰ μὴν ἀπογοητευτοῦμε, νὰ μὴν παραδοθοῦμε. Γιατὶ ἡ ἀπογοήτευση σ' αὐτὲς τίς περιπτώσεις εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Διαβόλου. Εἶναι κατάσταση ποὺ ὁ διάβολος ἐμφυτεύει στὴν ψυχὴ μας γιὰ νὰ μᾶς κάνει νὰ παραιτηθοῦμε ἀπὸ



## Κυριακή τῶν Βαῶν. Ἰωάν. ιβ', 1-18 (20 Ἀπριλίου 2003)

### «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος»

**Σ**τὸ σημερινὸ Εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα ἐγκαινιάζεται μιὰ πορεία, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχή, σέ καμιά περίπτωση, δὲν ἀφήνει νὰ ἐννοηθεῖ τί θ' ἀκολουθήσει στὴ συνέχεια. Πρόκειται γιὰ τὴν τελικὴ πορεία τοῦ Ἰησοῦ στὴν ἐπὶ γῆς ζωὴ Του. Μιὰ πορεία πού ἀρχίζει θριαμβευτικά, κάτω ἀπὸ τὶς ἐπευφημίες τοῦ λαοῦ: «*Ἰωαννά, Εὐλογημένος ὁ Ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου*». Ποτὲ ἄλλοτε τὰ Ἱεροσόλυμα δὲν εἶχαν γνωρίσει τέτοια μεγαλοπρεπή καὶ θριαμβευτικὴ ὑποδοχή. Ἡ πόλη σείστηκε ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ κόσμου, πού εἶχε, ὡς ἐκείνη τὴ στιγμή, εὐεργετηθεῖ ποικιλότροπα ἀπὸ τὸν Κύριο. Ἦταν ἐκεῖ οἱ τυφλοὶ πού εἶδαν τὸ φῶς τους, οἱ ἴδιοι παράλυτοι πού στάθηκαν στὰ πόδια τους, οἱ λεπροὶ πού καθαρίστηκαν, οἱ νεκροὶ πού ἀναστήθηκαν. Ἦσαν, ὅμως, καὶ οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι πού ἕξι μέρες ἀργότερα, μετέτρεψαν τὶς θριαμβευτικὲς καὶ δοξολογικὲς τους κραυγὲς σ' ἓνα πελώριο καὶ ἀνεξήγητο μίσος, στέλνοντας στὸ Σταυρὸ τὸν ἀθῶο.

Ἡ εἴσοδος τοῦ Χριστοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα γιὰ τὴ σημερινὴ Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἀνάμνηση ἑνὸς γεγονότος πού κάποτε συνέβη καὶ ἔχουμε χρέος νὰ τὸ θυμόμαστε, ἀλλὰ ἡ ἐπανάληψη τοῦ ἴδιου τοῦ γεγονότος μέσα στὰ χρονικὰ καὶ τοπικὰ πλαίσια τοῦ σήμερα. Καὶ σήμερα ἔρχεται ὁ Χριστὸς στὴ ζωὴ μας. Σὲ κάθε Θεία Λειτουργία ἔρχεται γιὰ νὰ σταυρωθεῖ καὶ ν' ἀναστηθεῖ. Ἐρχεται γιὰ νὰ ἐπαναλάβει τὸ μυστήριό τῆς φιλανθρωπίας Του. Ἰδιαίτερα αὐτὲς τὶς ἡμέρες θὰ ζήσουμε τὴν πορεία Του πρὸς τὸ πάθος καὶ τὴν ἀνάσταση μὲ τὶς ἱερὲς ἀκολουθίες, τὴν

καταυκτικὴ ὑμνολογία καὶ τὴ λεπτομερειακὴ περιγραφή τῆς σταυρώσιμης πορείας πού ξεκινᾶ σήμερα.

Ὅπως τότε, ἔτσι καὶ σήμερα, ὑπάρχουν ἄνθρωποι πού τηροῦν θετικὴ καὶ ἀρνητικὴ στάση στὸ γεγονός τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. Καταρχήν, ὑπάρχει ὁ «πολὺς ὄχλος», οἱ ἄνθρωποι πού δὲν ἔχουν διάθεση νὰ ἐμβαθύνουν στὴν οὐσία τῶν γεγονότων, θὰ ἐκκλησιασθοῦν τὶς ἡμέρες αὐτές, ἐπειδὴ ἔτσι ἐπιτάσσει τὸ ἔθιμο, θὰ συγκινηθοῦν κιόλας στὴ θέα τοῦ Ἐπιταφίου κι ὅλα αὐτὰ μέχρι τὸ «*Χριστὸς Ἀνέστη*». Συγχρόνως, ὅμως, δὲ θὰ διστάσουν νὰ παρασυρθοῦν καὶ ἀπὸ τὸ «*Ἰωαννά*», νὰ ἐξαπολύσουν τὸ «*Σταύρωσον*».

Μέσα στὸν ἀκατάστατο, ὅμως, λαό, εὐτυχῶς ὑπάρχουν καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖνοι πού θὰ συμμετάσχουν μὲ συναίσθηση στὰ γεγονότα καὶ καθαρισμένοι μὲ τὸ μυστήριό τῆς μετανοίας θὰ προσέλθουν ἐπάξια στὸ ποτήριό τῆς ζωῆς. Εἶναι ἐκεῖνοι πού θὰ ἀντισταθοῦν στὸ ρεῦμα τῆς ἐποχῆς καὶ θὰ πλησιάσουν τὸν πάσχοντα Χριστό, ὄχι ἀπὸ συνήθεια, ὄχι ἐπειδὴ τὸ θέλει τὸ ἔθιμο, ἀλλὰ μὲ συντριβὴ καρδιάς, αἰσθανόμενοι τὴν ἀνάγκη νὰ ποῦν ἓνα μεγάλο «*εὐχαριστῶ*» σ' Ἐκεῖνον πού ἔδωσε τὰ πάντα, πού χάρισε τὸν ἑαυτό Του γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Εἶναι οἱ πιστοὶ πού νοιώθουν ἐξαγορασμένοι μὲ τὸ Τίμιο Αἷμα τοῦ Ἰησοῦ ἀπὸ τὴν καταδυναστεία τοῦ Διαβόλου, πού ἀνακαινίστηκαν μὲ τὴ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ καταστάθηκαν ὁ νέος, εὐλογημένος λαὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἐρχεται καὶ πάλι σήμερα ὁ Χριστὸς. Ἄς βγοῦμε ἀπὸ τὴν ἀπομόνωση τοῦ ἑαυτοῦ μας, ἄς ἀποβάλουμε τὰ παλαιὰ καλύμματα τῆς ἀμαρτίας καὶ ἄς ἀναφωνήσουμε μυστικά, μὲ τὴ φωνὴ τῆς καρδιάς μας: «*Ἰωαννά, εὐλογημένος ὁ Ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι Κυρίου*». ΑΜΗΝ!

τὸν ἀγώνα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτὴν ἀκόμα τὴ ζωὴ, εἶναι κατάσταση πού μπορεῖ νὰ ὀδηγήσει τὸν ἄνθρωπο σὲ ἀκραῖες πρακτικὲς πού θὰ ἐπισφραγίσουν τελικὰ τὸν ψυχικό του θάνατο.

«*Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω...*». Μποροῦμε νὰ πιοῦμε τὸ ποτήρι τοῦ πόνου καὶ τῶν θλίψεων αὐτῆς τῆς ζωῆς, μποροῦμε ἀγόγγυστα ν' ἀντέξουμε στὶς δοκιμασίες; Μποροῦμε

μὲ παρρησία νὰ ποῦμε: «*Ἰδοῦ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα...*». Ὁ δρόμος χαράχθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριό μας. Ἐκεῖνος μᾶς ἔδειξε ὅτι στὸ τέλος τῆς διαδρομῆς μᾶς περιμένει ὁ στέφανος τῆς νίκης. Ἄς ἀγωνιστοῦμε, λοιπόν, καὶ ἄς γνωρίζουμε πὼς τὸ πάθος καὶ τὰ δάκρυα ἀκολουθοῦν ἢ δικαίωση, ἢ λύτρωση, ἢ Ἀνάσταση. ΑΜΗΝ!



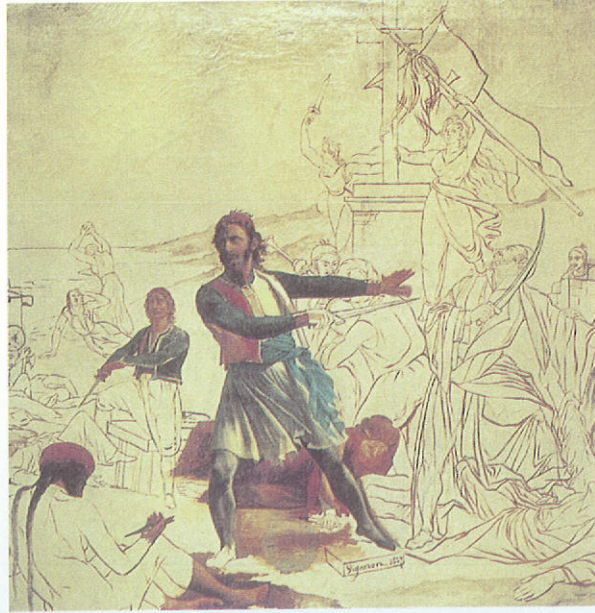
## 1821: Τί πίστευαν οί Πρωτεργάτες του Ἀγῶνος

«Ἡμεῖς, τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τῶν χριστιανῶν, βλέποντες ὅτι μᾶς καταφρονεῖ τὸ ὀθωμανικὸν γένος καὶ σκοπεύει ὄλεθρον ἐναντίον μας, πότε μ' ἓνα καὶ πότε μ' ἄλλον τρόπον, ἀπεφασίσαμεν σταθερῶς, ἢ ν' ἀποθάνωμεν ὅλοι ἢ νὰ ἐλευθερωθῶμεν· καὶ τούτου ἕνεκα βαστοῦμεν τὰ ὄπλα εἰς χεῖρας, ζητοῦντες τὰ δικαιώματά μας. Ὅντες λοιπὸν βέβαιοι, ὅτι ὅλα τὰ χριστιανικὰ Βασιλεία γνωρίζουν τὰ δίκαιά μας, καὶ ὄχι μόνον δὲν θέλουν μᾶς ἐναντιωθῆ, ἀλλὰ καὶ θέλουν μᾶς συνδράμει, καὶ ὅτι ἔχουν εἰς μνήμην ὅτι οἱ ἔνδοξοι πρόγονοί μας ἐφάνησαν ποτὲ ὠφέλιμοι εἰς τὴν ἀνθρωπότητα, διὰ τοῦτο εἰδοποιοῦμεν τὴν ἐκλαμπρότητά σας καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ προσπαθήσετε, νὰ ἡμεθα ὑπὸ τὴν εὐνοια καὶ προστασίαν τοῦ μεγάλου τούτου κράτους».

Π. Πατρῶν Γερμανός, *Πρὸς τοὺς ἐν Πατρῶν Προξένους τῶν ξένων ἐπικρατειῶν*  
(22 ἢ 23 Μαρτίου 1821).

«Ὡς Χριστιανοὶ οὔτε ἦτο οὔτε εἶναι δυνατὸν νὰ πειθαρχήσωμεν δεσποζόμενοι ἀπὸ τοὺς θρησκομανεῖς Μωαμεθανούς, οἱ ὅποιοι κατεξέσχίζον καὶ κατεπάτουν τὰς ἀγίας εἰκόνας, κατεδάφιζον τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, κατεφρόνουν τὸ ἱερατεῖον, ὑβρίζοντες τὸ θεῖον ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ Τιμίου Σταυροῦ· καὶ μᾶς ἐβίαζον ἢ νὰ γίνωμεν θύματα τῆς μαχαίρας των, ἀποθνήσκοντες χριστιανοί, ἢ νὰ ζήσωμεν Τοῦρκοι, ἀρνηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ὀπαδοὶ τοῦ Μωάμεθ. Πολεμοῦμεν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Κυρίου μας».

Ἡ Γ' ἐν Τροιζήνι Ἐθνικῆ Συνέλευσις  
(1827).



«Δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ θαυμάσωμεν τὸν μέγα χαρακτήρα, ὃν ὁ κλῆρος, ὁ θεῖος τῶ ὄντι κλῆρος, καὶ οἱ ἄρχοντες ἐπέδειξαν. Ἐν μέσῳ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν βασάνων, κατ' ἔμπροσθεν τῆς ἐπονειδίστου ἀγχόνης καὶ ὑπὸ τὴν ἀνθρωποκτόνον ἀξίνην, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν παρωρμῶντο νὰ ἀρνηθῶσι τὸν Χριστὸν (καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα), πρὸς διαφύλαξιν τῆς ζωῆς καὶ ἀπόλαυσιν πολλῶν ἄλλων ἀγαθῶν ἐπιγείων, ἀλλ' ὅλοι μέχρις ἐνὸς ἐπροτίμησαν τὰς βασάνους καὶ τὸν θάνατον».

Σπυρίδων Τρικούπης

«Ἀδελφοὶ κάτοικοι Ἀρκαδίας,

Ἡ ὥρα ἐφθασε, τὸ στάδιον τῆς δόξης καὶ τῆς ἐλευθερίας ἠνοιχθη, τὰ πάντα ἰδικά μας καὶ ὁ Θεὸς τοῦ παντὸς μεθ' ἡμῶν ἔσεται· μὴ πτοηθῆτε εἰς τὸ παραμικρόν. Σεῖς εἰσθε ἀτρόμητοι καὶ τῶν προγόνων μας ἀπόγονοι· γενικῶς ὀπλισθῆτε μὲ ἀνοικτὰ μπαϊράκια, καὶ τρέξατε ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν τῆς πίστεως καὶ τῆς πατρίδος... Ἐν Σκάλα τὴν 23 Μαρτίου 1821, 1ον ἔτος τῆς ἐλευθερίας».

Θ. Κολοκοτρώνης, Γρ. Δικαῖος





ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ  
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ  
ΚΑΛΑΟΣ ΕΚΑΘΕΣΤΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.  
Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE  
ΤΗΛ. 210-7272253, FAX.: 210-7272251  
ISSN 1105-7203

